

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Tomáš Horský

Možnosti nahrazení vazby

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Ingrid Galovcová, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 31. 3. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 139 032 znaků včetně mezer.

Tomáš Horský

V Praze dne 31. 3. 2021

Poděkování

Rád bych poděkoval JUDr. Ingrid Galovcové, Ph.D., za cenné rady a odborné vedení při zpracování diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Charakteristika a důvody vazby	3
1.1 Pojem a účel vazby.....	3
1.2 Obecné podmínky pro vzetí do vazby.....	4
1.3 Jednotlivé vazební důvody	6
1.3.1 Útěková vazba.....	7
1.3.2 Koluzní vazba	10
1.3.3 Předstižná vazba	11
1.4 Kvalifikované důvody vazby	12
2 Historický vývoj nahrazení vazby na českém území	15
2.1 Vývoj nahrazení vazby od roku 1918 do přijetí trestního řádu č. 141/1961 Sb....	15
2.1.1 1918–1948	15
2.1.2 1948–1961	18
2.2 Trestní řád z roku 1961	19
2.3 Novely trestního řádu č. 141/1961 Sb.....	20
3 Nahrazení vazby jiným opatřením.....	25
3.1 Záruka za další chování obviněného	28
3.1.1 Obsah a přijetí záruky za další chování obviněného.....	28
3.1.2 Zájmové sdružení občanů	29
3.1.3 Důvěryhodná osoba	30
3.2 Písemný slib obviněného.....	32
3.2.1 Obsah a přijetí písemného slibu.....	32
3.3 Dohled probačního úředníka	34
3.3.1 Rozhodování o nahrazení vazby dohledem probačního úředníka nad obviněným	35
3.4 Předběžná opatření	36
3.4.1 Rozhodování o předběžných opatřeních.....	38
3.5 Peněžitá záruka.....	41
3.5.1 Proces přijetí peněžitě záruky	41

3.5.2	Trvání, zrušení a změna peněžité záruky	44
3.5.3	Případnutí peněžité záruky státu	46
3.6	Nahrazení vazby u mladistvého	47
3.6.1	Vazba u mladistvého	48
3.6.2	Opatření nahrazující vazbu u mladistvého.....	49
4	Instituty, které lze uložit spolu s nahrazením vazby.....	51
4.1	Zákaz vycestování do zahraničí uložený v souvislosti s nahrazením vazby.....	51
4.2	Elektronická kontrola	53
4.2.1	Vývoj elektronické kontroly v českém řádu	53
4.2.2	Technické provedení elektronické kontroly při nahrazení vazby	55
4.2.3	Realizace elektronické kontroly při nahrazení vazby	56
	Závěr	60
	Seznam použitých zkratk	62
	Seznam použitých zdrojů.....	63
	Abstrakt – Možnosti nahrazení vazby	69
	Klíčová slova	69
	Abstract – Means of substitution of custody	70
	Keywords	70

Úvod

Vazbou dochází k dočasnému zbavení osobní svobody a k zprerthání vazeb nejen mezi rodinnými příslušníky, ale také mezi přáteli a spolupracovníky. Na obviněného může být veřejností nahlíženo jako na zločince, i když takový soud nelze, alespoň prozatím, vynést. Podmínky jsou tak ve vazbě psychicky náročné, ale také nákladné pro státní pokladnu.

Vyvstává otázka, jestli jsou tyto závažné zásahy do osobní svobody obviněného nutné. Zda nelze nalézt jinou alternativu, která by dokázala zajistit bezproblémový průběh trestního řízení a zároveň by její negativní důsledky nebyly tak intenzivní jako u vazby.

Hledat odpověď na tuto otázku je povinností státu, pro který je ochrana základních lidských práv a svobod jednou ze základních funkcí. Jen tak může dostát svému statusu demokratického právního státu. Nelze se přitom domnívat, že je možné nahradit vazbu ve všech případech. Vazba má v trestním právu své pevné místo a je důležitým nástrojem, který vede k naplnění účelu trestního řízení. V rámci tohoto institutu je však třeba stále vycházet z principů, na kterých je vazba založena. Proto je nutné uvážit, zda je vazba nutná, případně zda ji nelze nahradit jiným opatřením, které naplní její účel.

Způsoby, které mohou nahradit vazbu, se budu zabývat v této diplomové práci. Mým cílem je podat ucelený pohled na českou právní úpravu možností nahrazení vazby. Také si dovoluji ve své práci prezentovat vlastní názory na některé problematické úseky.

V první kapitole pojednám o vymezení vazby v trestním řízení a o materiálních předpokladech vazby. Považuji za důležité prvně popsat institut vazby jako takové, abych se v dalších částech práce mohl zabývat již samotnými způsoby nahrazení vazby.

Druhá kapitola se věnuje historickému vývoji. Opatření nahrazující vazbu mají na našem území dlouhou tradici a již trestní řád z roku 1873 položil základy pro dnešní úpravu. Postupný vývoj právní úpravy v oblasti nahrazení vazby shrnuji až po nejnovější novely TrŘ.

Třetí kapitola je stěžejní pasáží diplomové práce. Budu v ní rozebírat obecnou úpravu možností nahrazení vazby, od které přejdu k analýze jednotlivých opatření. Kapitola bude také obsahovat nahrazení vazby u mladistvých.

V poslední kapitole se věnuji opatřením, která lze uložit při nahrazení vazby sekundárně. Mezi ně patří zákaz vycestování do zahraničí a elektronická kontrola.

Při zpracování tématu budu vycházet nejen z monografií a odborných článků, ale také z rozhodnutí soudů. Zejména judikatura Ústavního soudu je bohatá na rozhodnutí v oblasti

vazby, včetně jejího nahrazení. Samozřejmostí je práce se zákonnou úpravou, včetně důvodových zpráv, které mohou blíže prozradit záměr zákonodárce.

1 Charakteristika a důvody vazby

1.1 Pojem a účel vazby

Vazba je zajišťovacím institutem, jehož podstatou je dočasné zbavení osobní svobody obviněného. Tento zásah do základního práva není cílem vazby, ale je jejím nezbytným a definičním znakem. Účelem vazby je zajistit, že se obviněný nebude útekem vyhýbat trestnímu stíhání nebo výkonu trestu, mařit či stěžovat trestní řízení, popřípadě opakovat trestnou činnost nebo dokončovat trestný čin.¹

Stejně jako ostatní zajišťovací prostředky nemá povahu trestněprávní sankce a není prostředkem, který by na obviněného působil výchovně. Vazbu ani nemůžeme chápat jako opatření, které předurčuje odsuzující rozsudek obviněného. V opačném případě by byla v rozporu s presumpcí nevin, která je jednou ze základních zásad trestního řízení.²

Vazba prošla od dob feudálního inkvizičního procesu výrazným vývojem. Postupně se přešlo od jejího používání v téměř veškerých trestních řízeních k používání jen v nezbytných případech a na nezbytně nutnou dobu.³ Změnu doznal i účel vazby. Ten v minulosti spočíval v zajištění osoby dopadené při páchání trestného činu. Dnešní úprava umožňuje použít vazbu nejen vůči osobě zadržené při páchání trestné činnosti, ale také vůči všem obviněným. S tím se pojí i možnost, že obviněný nemusí být pachatelem trestné činnosti a tím může dojít ke ztrátě osobní svobody u nevinného jednotlivce.⁴

Právě proto je vazba označována za nutné zlo trestního řízení. O *zlo* se jedná z důvodu, že nejprve dojde ke zbavení osobní svobody fyzické osoby, a až poté se rozhodne o tom, zda čin spáchala či nespáchala. *Nutné* je z důvodu, že v některých případech nelze pro ochranu společnosti dosáhnout účelu vazby jiným způsobem. Pokud však přichází v úvahu mírnější opatření, tak je jím nutné vazbu nahradit. Z toho lze dovodit, že je vazba výjimečným a subsidiárním opatřením.⁵

Při rozhodování o vazbě je také nutné zhodnotit, zda je její uložení v souladu se zásadou zdrženlivosti a přiměřenosti. U vazby je potřeba dbát na tyto zásady ještě výrazněji než u jiných zajišťovacích opatření a v souladu s nimi je potřeba vazbu užít jen v případě, kdy

¹ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha, 1975, s. 65.; § 67 TrŘ.

² JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2013, s. 328.

³ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha, 1975, s. 66–67.

⁴ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 15.

⁵ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha, 1975, s. 67–68.

povede k dosažení účelu trestního řízení ze všech opatření nejvhodnějším způsobem a zásah do základních práv a svobod bude náležitě opodstatněný.⁶ Vazba je tak vyloučena v případě, kdy na základě zhodnocení trestného činu a hrozící sankce bude příliš přísná, což se dá považovat za projev „...*humanizace trestního řízení a úcty k lidským právům a svobodám.*“⁷

Z toho důvodu nelze vzít obviněného do vazby, pokud spáchal typově méně závažný trestný čin (§ 68 odst. 2 TrŘ) a není dán kvalifikovaný důvod vazby (§ 68 odst. 3 TrŘ). Vazba by měla být nepřípustná i v těch případech, kdy nelze očekávat uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.⁸

V neposlední řadě je vazba také fakultativním opatřením, kdy soud při svém rozhodování o vzetí obviněného do vazby musí vycházet z konkrétních okolností případu a zvážit, zda odůvodňují vazbu.⁹

1.2 Obecné podmínky pro vzetí do vazby

Do vazby je možné vzít pouze obviněného. Tedy osobu, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání. Pro obviněného nastávají účinky zahájení trestního stíhání doručením usnesení o zahájení trestního stíhání. Do vazby nelze vzít jiné osoby ani v případě, že je jejich účast na úkonech trestního řízení nezbytná.¹⁰

Skutečnost, že se jedná o obviněného, není sama o sobě bez dalšího dostačující a je potřeba, aby orgán rozhodující o vazbě zkoumal, zda je podezření ze spáchaní trestného činu dostatečně podložené. Dovětek obsažený v § 67 TrŘ stanoví orgánům rozhodujícím o vazbě povinnost zjistit, zda „...*dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu a jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný.*“¹¹

⁶ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 371.

⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 736.

⁸ Tamtéž, s. 737.

⁹ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 377–378.

¹⁰ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2013, s. 329.

¹¹ § 67 TrŘ.

Nepožaduje se naprosto jistý závěr o spáchání trestného činu obviněným, ale ani se nemůže jednat o všeobecné podezření. Závěr je vždy potřeba podložit konkrétními a dostatečnými skutečnostmi.¹²

Tyto skutečnosti mohou vycházet i z důkazů neprocesní povahy, které nebudou v řízení před soudem použitelné. Typicky se jedná o úřední záznamy či protokoly o podaných vysvětleních, které nejsou neodkladným ani neopakovatelným úkonem. Ty mohou být pro policejní orgán podkladem pro zahájení trestního stíhání. V případě, že následně podá státní zástupce návrh na vzetí obviněného do vazby a podařilo se zajistit jen tyto důkazy, které nelze v řízení před soudem použít, tak soudce rozhoduje o vazbě na podkladě těchto důkazů.¹³

Posuzování důvodnosti trestního stíhání je problematické zejména v počátcích trestního stíhání, kdy je státní zástupce oprávněn podat náležitě odůvodněný návrh na vzetí obviněného do vazby a povinností rozhodujícího soudce je se s tímto návrhem a se spisovým materiálem seznámit. V těchto případech je potřeba trvat na tom, aby se soud nestal pomocníkem státního zástupce, který zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení, a tudíž má jinou úlohu než soud. Z toho důvodu nesmí soudce vycházet pouze ze závěrů, které učinil státní zástupce, ale sám musí ze spisu přezkoumat důvodnost trestního stíhání.

Také nelze v přípravném řízení odpírat možnost obhajoby se seznámit se spisem. Tím by bylo zasaženo do zásady kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní. Tyto zásady se sice nejúplněji uplatňují v hlavním líčení, ale i v přípravném řízení je nutné zajistit, aby se obhajoba mohla zejména seznámit s důvody zahájení trestního stíhání a s důvody, pro které se navrhuje vzetí do vazby. To umožňuje obhajobě účinně vyvracet důvody vazby. Stejný postoj k této problematice zaujal ESLP.¹⁴ Ostatní skutečnosti ze spisu není třeba zpřístupnit.¹⁵

Pokud soud během rozhodování o vazbě v přípravném řízení zjistí, že trestní stíhání je nedůvodné, tak nemůže zastavit trestní stíhání. Přesto se to projeví v tom, že obviněný nebude vzat do vazby, a pokud v ní byl, tak bude propuštěn na svobodu.¹⁶

¹² FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 243.

¹³ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. října 2000, sp. zn. 3 To 884/2000.

¹⁴ Např. rozhodnutí ESLP ve věci Delcourt proti Belgii ze dne 17. ledna 1970, č. 2689/65, Série A, č. 11, rozhodnutí ESLP ve věci Garcia Alva proti Německu ze dne 13. února 2001, č. 23541/94 nebo rozhodnutí ESLP ve věci Nikolova proti Bulharsku ze dne 25. března 1999, č. 31195/96.

¹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 28. března 2007, sp. zn. II. ÚS 336/06.

¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 10. prosince 1997, sp. zn. II. ÚS 347/96.

Další podmínkou pro vzetí obviněného do vazby, kterou stanoví dovětek v § 67 TrŘ je, že „...s ohledem na osobu obviněného, povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením, zejména uložením některého z předběžných opatření.“¹⁷ Zákonodárce tím zdůraznil povahu vazby jako nejzazšího opatření. Jiné opatření, kterými lze zejména dosáhnout účelu vazby, jsou vyjmenovány v § 73 a § 73a TrŘ a v případě mladistvého i v § 50 ZSVM.¹⁸

Soud je v souladu s touto podmínkou povinen uvést ve svém odůvodnění rozhodnutí i to, proč je vazba nezbytným opatřením pro dosažení účelu trestního řízení, a proto nelze přijmout opatření, které by vazbu nahradilo.¹⁹

Poslední předpoklad je upraven v § 68 odst. 2 TrŘ a stanoví, že obviněného nelze vzít do vazby, pokud „...je stíhán pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta, nebo pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta.“²⁰ Výjimkou z této překážky vzetí do vazby jsou kvalifikované důvody vazby, kterými se budu zabývat v následující podkapitole.

1.3 Jednotlivé vazební důvody

Pokud jsou splněny obecné podmínky pro vzetí obviněného do vazby, tak orgán rozhodující o vazbě zkoumá, zda z jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá některý ze zákonných důvodů vazby upravený v § 67 písm. a) až c) TrŘ.²¹

Po soudu se nepožaduje, aby učinil naprosto jistý závěr o tom, že se obviněný dopustí některého z jednání odůvodňujícího vazbu. To by ani nebylo zpravidla reálné v době rozhodování o vazbě a přílišné vyčkávání by mohlo vést k tomu, že se obviněný dopustí takového nežádoucího jednání.²²

Přesto je nutné trvat na tom, aby se soud neomezil jen na obecné odůvodnění rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby. Svá rozhodnutí musí s ohledem na významný zásah do základního práva podložit konkrétními okolnostmi, které mohou vazební důvod založit.

¹⁷ § 67 TrŘ.

¹⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 748.

¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 30. listopadu 2006, sp. zn. III. ÚS 612/06.

²⁰ § 68 odst. 2 TrŘ.

²¹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 243–245.

²² Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. května 2002, sp. zn. II. ÚS 185/02.

Pokud by bylo rozhodnutí nedostatečně odůvodněné, tak by vedlo k nedůvodnému zásahu do osobní svobody obviněného.²³ Soud také nesmí při svém rozhodování vycházet jen ze skutečností, které naznačují, že by se obviněný mohl dopustit jednání odůvodňujícího vazbu, ale také musí brát v úvahu skutečnosti, které tento závěr eliminují.²⁴

1.3.1 Útěková vazba

Útěková vazba je upravena v § 67 písm. a) TrŘ. Uplatní se v případě, že z jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, a tím se vyhne trestnímu stíhání nebo trestu.²⁵

Pojmem *uprchne* se rozumí útěk mimo území České republiky. Pojmem *se bude skrývat* se rozumí ukrývání na území České republiky. Obava z těchto jednání musí být reálná a vycházet z konkrétních skutečností. V § 67 písm. a) TrŘ jsou demonstrativně vymezeny takové konkrétní skutečnosti a jsou jimi nemožnost hned zjistit totožnost obviněného, neexistence stálého bydliště a hrozba vysokého trestu.²⁶ Jedná se o nejčastější případy, kdy je možné se obávat útěku obviněného. Nikdy nesmí být použity paušálně a je třeba zkoumat okolnosti konkrétního případu, které musí vyvolávat reálnou obavu z útěku.²⁷

Další konkrétní skutečnosti, které mohou odůvodňovat obavu z útěku, jsou například přípravy na odcestování, zajišťování si falešných dokladů na cestu do cizího státu, nález obviněného v úkrytu osobního automobilu, který přejezděl hranice, nebo odchod z domova a zanechání dopisu rodině, ve kterém je obviněným uvedeno, že se vydává na delší dobu na neznámé místo.

Mezi konkrétní skutečnosti, které neodůvodňují útěkovou vazbu, je snaha o cestu do ciziny s platnými cestovními doklady, dočasné vzdálení se z místa bydliště anebo změna zaměstnání. Pokud obviněný oznámil orgánům činným v trestním řízení novou adresu trvalého pobytu, tak ani tato skutečnost neodůvodňuje obavu ze skrývání.²⁸ Nedostavení se k hlavnímu líčení, ke kterému byl obviněný řádně předvolán, také samo o sobě neodůvodňuje obavu, že se obviněný vyhýbá trestnímu stíhání. V takovém případě postačuje

²³ Nález Ústavního soudu ze dne 23. října 2001, sp. zn. I. ÚS 303/01.

²⁴ ŠAMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 737.

²⁵ § 67 písm. a) TrŘ.

²⁶ DRAŠTÍK, A. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 501.

²⁷ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha, 1975, s. 77.

²⁸ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 408.

zpravidla předvedení, jakožto mírnější prostředek k zajištění přítomnosti obviněného.²⁹ Pokud je však účast obviněného nutná a soud vynaloží veškeré úsilí, aby byl obviněný přítomen při hlavním líčení a z chování obviněného je nepochybné, že se této účasti vyhýbá (např. nezdržuje se na uvedených adresách, odmítá převzít soudní písemnosti) a nic mu nebrání v účasti na hlavním líčení, tak lze dovést důvodnost vazby podle § 67 písm. a) TrŘ.³⁰

Kromě skutečností objektivní povahy musí soud zkoumat i reálné možnosti útěku a okolnosti týkající se osoby obviněného (například osobní a rodinné poměry, postavení v zaměstnání, těhotenství, vysoký věk obviněného).³¹

Co se týká jednotlivých skutečností, které jsou například vyjmenovány v § 67 písm. a) TrŘ, tak za nemožnost hned zjistit totožnost obviněného se považuje situace, kdy obviněný nemá u sebe nebo na dosažitelném místě osobní doklady nebo se prokazuje cizími či padělanými doklady, odmítá s orgány činnými v trestním řízení spolupracovat anebo zde není žádná důvěryhodná třetí osoba, která by totožnost obviněného potvrdila. V případě, že orgán činný v trestním řízení nedokáže obviněného ztotožnit na základě sdělených údajů či údajů dostupných v evidenci, tak je možné postupovat podle § 63 odst. 4 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, a využít pro identifikaci i sejmutí otisků prstů, zjišťování tělesných znaků, měření těla, pořizování obrazových, zvukových a jiných záznamů a odebírání biologických vzorků umožňujících získání informací o genetickém vybavení.³² Pokud není dán současně jiný důvod vazby, tak po zjištění totožnosti se obviněný propustí na svobodu.³³

Pokud obviněný nemá bydliště, případně se v něm nezdržuje nebo často mění svůj pobyt a změnu nenahlásí orgánu činnému v trestním řízení, tak ve spojení s dalšími okolnostmi případu lze dovést důvodnou obavu z útěku obviněného. Bydliště se nemusí shodovat s trvalým pobytem obviněného a vždy se bere v úvahu místo, kde se obviněný zdržuje. Obava z útěku se nedá např. dovést ze střídavého pobytu na různých místech z důvodu

²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 22. února 1988, sp. zn. 4 To 12/88.

³⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. června 1998, sp. zn. III. ÚS 18/98.

³¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 740.

³² DRAŠTÍK, A. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 502.; § 63 odst. 4 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

³³ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha, 1975, s. 85.

zaměstnání, pobytu na léčení nebo na dovolené. V takovém případě není potřeba ohlášení orgánům činným v trestním řízení.³⁴

Poslední skutečností vymezenou v § 67 písm. a) TrŘ je hrozba vysokého trestu. Soud nesmí vycházet pouze z příslušné trestní sazby, která obviněnému hrozí, ale musí zhodnotit specifické okolnosti spáchaného skutku ve spojení s dalšími aspekty daného případu. Na základě tohoto zhodnocení určí předpokládanou výši trestu odnětí svobody. Ústavní soud vyložil, že takto určený trest odnětí svobody musí být nejméně kolem osmi let.³⁵ Následně musí obecný soud vyhodnotit, zda taková hrozba vysokého trestu vede k důvodné obavě, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat. O tom rozhoduje na podkladě konkrétních skutečností. Pokud by stačila hrozba vysokého trestu sama o sobě, tak by se nedalo mluvit o fakultativnosti vazby, ale o její obligatornosti.³⁶ Proto se obecné soudy nesmí spokojit jen se samotnou předpokládanou výši trestu odnětí svobody a už vůbec ne, aby vycházely pouze z příslušné trestní sazby a její horní hranice.

Soud musí také zvážit námitky obviněného, které prokazují existenci konkrétních skutečností, které důvodnou obavu eliminují. Je jimi zejména míra uspořádanosti životních poměrů obviněného, jeho zdravotní stav a sociální vazby.³⁷

Útěková vazba reaguje i na možnost, že se obviněný nebude vyhýbat pouze trestnímu stíhání, ale také trestu. Trestem se rozumí jak hrozící trest, tak trest pravomocně uložený.³⁸

Jedná se o zcela výjimečnou situaci a pokud je stanoven TrŘ zvláštní postup, jakým se má ve vykonávacím řízení postupovat, tak je použití útěkové vazby zakázáno. Krajský soud v Brně dovedl, že nenastoupení odsouzeného k trestu odnětí svobody ve lhůtě neodůvodňuje útěkovou vazbu, jelikož TrŘ tuto situaci předvídá a stanoví vydání příkazu k dodání odsouzeného do výkonu trestu.³⁹ Vztít odsouzeného do vazby by například přicházelo v úvahu v řízení o tom, zda se podmíněně odsouzený osvědčil. Je ale potřeba zkoumat, zda jsou splněny podmínky pro vzetí do vazby podle § 67 písm. a) TrŘ.⁴⁰

³⁴ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 410.

³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 1. dubna 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03.

³⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 17. ledna 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01.

³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 1. dubna 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03.

³⁸ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 409.

³⁹ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 9. června 1995, sp. zn. 5 To 237/95.

⁴⁰ Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 8. srpna 1995 sp. zn. 1 To 379/95.

1.3.2 Koluzní vazba

Koluzní vazba je upravena v § 67 písm. b) TrŘ. Uplatní se v případě, že z jednání obviněného nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že obviněný bude mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání.⁴¹ Východiskem koluzní vazby není zajištění přítomnosti obviněného na trestním řízením, ale zabránění mu v jednání, které může ztížit postup orgánů činných v trestním řízení.⁴²

Objasňováním skutečností se zde rozumí dokazování podle trestního řádu. Okruh dokazovaných skutečností je upraven demonstrativně v § 89 TrŘ. Odůvodňovat vazbu nebudou všechny dokazované skutečnosti, ale jen ty, které jsou v konkrétní věci natolik závažné, aby tvořily podstatný základ pro meritorní rozhodnutí. V jiných případech by bylo vzetí do vazby z tohoto důvodu nepřiměřené.⁴³

Od obviněného se očekává určitá aktivní činnost, která směřuje k maření dokazování. Na zdroje důkazů nemusí působit pouze osobně, ale dokazování lze mařit i zprostředkovaně, pomocí jiné osoby. Tato třetí osoba musí vždy jednat z podnětu obviněného. Pokud by třetí osoba mařila dokazování z vlastní pohnutky, tak se nebude jednat o koluzní jednání obviněného ani v případě, že mohl tomuto jednání zabránit.⁴⁴

Skutečnosti, z kterých vyplývá důvodná obava z koluzního jednání, musí být zjištěny postupem podle trestního řádu, typicky dokazováním.⁴⁵ Musí být vždy dostatečným a rozumným podkladem pro rozhodnutí soudu o vazbě.⁴⁶

I u tohoto vazebního důvodu jsou demonstrativně vyjmenovány konkrétní skutečnosti, z kterých může obava z koluzního jednání vyplývat. Jedná se o působení na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné.⁴⁷

Působení na svědky nebo spoluobviněné znamená jejich ovlivňování s motivem mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Jak již bylo výše zmíněno, může na ně působit jak obviněný, tak jiná osoba. Svědkem se rozumí také osoba, která ještě nebyla ke svědecké výpovědi předvolána.

⁴¹ § 67 písm. b) TrŘ

⁴² GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 48.

⁴³ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha, 1975, s. 102.

⁴⁴ Tamtéž, s. 106–107.

⁴⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 742.

⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 23. května 2006, sp. zn. I. ÚS 470/05.

⁴⁷ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha, 1975, s. 101.

Ne každé působení na svědka nebo spoluobviněné odůvodňuje koluzní vazbu. Musí se jednat o zákonem zakázané jednání. Tím tedy není připomenutí svědkovi jeho povinnost mlčenlivosti nebo právo odepřít výpověď. Zakázané není ani přesvědčování, aby vypověděl pravdu.⁴⁸

Mezi jiné maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání bude patřit „...nepřipustitelné působení na znalce, padělání, pozměňování, ničení nebo ukryvání listinných či věcných důkazů atd.“⁴⁹

Naopak za koluzní důvod se nepovažuje sama o sobě určitá důkazní nebo procesní situace jako je „např. počátek vyšetřování, složitost dokazování, rozpory ve výpovědích apod.“⁵⁰

Za maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání nemůže být nikdy považováno uplatňování zákonných práv obviněného, jako je „např. popírání trestné činnosti, odepření vypovídat, podání trestního oznámení na svědka apod.“⁵¹

1.3.3 Předstižná vazba

Předstižná vazba je upravena v § 67 písm. c) TrŘ. Uplatní se v případě, že z jednání obviněného nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil. Jedná se o čtyři taxativně a alternativně vypočtené důvody a vzhledem k jejich povaze se uplatní jen u úmyslných trestných činů.⁵²

V literatuře se můžeme setkat také s názvem preventivní vazba. Ten vystihuje účel této vazby, kterým je preventivní ochrana společnosti. Izolací se obviněnému znemožní, aby se dopouštěl další trestné činnosti. Mandák k tomu dodává, že pro ospravedlnění vazby musí být nebezpečí z tohoto jednání naléhavé a očividné. Také se v souvislosti s předstižnou vazbou hovoří, že se jedná o opatření mimoprocesní, jelikož neslouží k zajištění hlavního účelu trestního řízení, kterým je zjištění viny a uložení trestu.⁵³

⁴⁸ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 416.

⁴⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 743.

⁵⁰ DRAŠTÍK, A. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 504.

⁵¹ Tamtéž, s. 503.

⁵² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 744.

⁵³ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha, 1975, s. 122.

Opakováním trestné činnosti, pro niž je obviněný stíhán, se nerozumí pokračování ve spáchaném trestném činu nebo udržování protiprávního stavu u trvajících trestného činu, nýbrž se jedná o opakování téhož trestného činu nebo trestného činu stejné povahy (např. jiný trestný čin proti zdraví).⁵⁴ Důvodem vazby tak nebude jen obecné nebezpečí z opakování blíže neurčené trestné činnosti, jako je skutečnost, že se obviněný opakovaně dopouští trestné činnosti.⁵⁵

U obavy z dokonání trestného činu, o který se obviněný pokusil, se má vazbou zabránit dokonání trestného činu, proti němuž se vede trestní řízení. O totožný trestný čin se musí jednat i u obavy z vykonání trestného činu, který obviněný připravoval.⁵⁶

Obava z vykonání trestného činu, kterým obviněný hrozil, přichází v úvahu v případech, kdy obviněný vyhrožuje trestným činem a samotné vyhrožování je podstatným znakem jiného trestného činu, typově méně společensky závažného. Taková pohrůžka musí vzbuzovat reálné nebezpečí, že ji obviněný splní.⁵⁷

U všech alternativ je potřeba, aby hrozba další trestné činnosti byla zcela konkrétní, aktuální (obviněný musí být způsobilý trestnou činností spáchat) a akutní (hrozí bezprostředně). Proto není možné vzít obviněného do vazby, pokud není zdravotně způsobilý k páčání trestné činnosti anebo z důvodu, že se od obviněného očekává páčání trestné činnosti, pro kterou je právě stíhán, ale až po výkonu trestu odnětí svobody.⁵⁸

1.4 Kvalifikované důvody vazby

V případě naplnění kvalifikovaných důvodů, které jsou upraveny v § 68 odst. 3 a 4 TrŘ, je možné vzít obviněného do vazby i v případě, kdy je stíhán pro trestné činy podle § 68 odst. 2 TrŘ, tedy pro méně závažné trestné činy.⁵⁹

Kvalifikované důvody vazby jsou do značné míry obdobné jako obecné důvody vazby, ale zatímco obecné důvody poruchový stav předvídají, tak u kvalifikovaných důvodů poruchový stav již nastal.⁶⁰ V § 68 odst. 4 TrŘ je také navíc zohledněn zájem poškozeného,

⁵⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. ledna 1995, sp. zn. 7 To 2/95.

⁵⁵ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 425.

⁵⁶ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha, 1975, s. 128.

⁵⁷ Tamtéž, s. 129.

⁵⁸ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J.. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 427.

⁵⁹ Tamtéž, s. 430.

⁶⁰ DRAŠTÍK, A. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 514.

který je touto úpravou chráněn před trestním jednáním obviněného. U kvalifikovaných důvodů vazby je také znemožněno neprodleně propustit obviněného na svobodu, jestliže je z okolností případu evidentní, že trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.⁶¹

Kvalifikované důvody útěkové vazby jsou uvedeny v § 68 odst. 3 písm. a) až c) TrŘ. Kvalifikovaný důvod podle § 68 odst. 3 písm. a) TrŘ je dán, pokud je splněna alespoň jedna ze dvou podmínek. První z nich je, že obviněný uprchl mimo území České republiky. Druhá podmínka je splněna, pokud se obviněný nacházel na území České republiky, ale pobýval na neznámém místě či opakovaně měnil svůj pobyt a neinformoval o tom orgány činné v trestním řízení.

U kvalifikovaného důvodu podle § 68 odst. 3 písm. b) TrŘ jsou zakotveny dvě podmínky, které musí být splněny kumulativně. Za prvé se obviněný alespoň dvakrát nedostavil na řádné a včasné předvolání. Za druhé se nepodařilo zajistit přítomnost obviněného na úkonu trestního řízení, přičemž se musí jednat o závažnější jednání obviněného, kdy pokusy o předvedení a ukládání pořádkových pokut byly neúspěšné.

Poslední důvod kvalifikované útěkové vazby je upraven v § 68 odst. 3 písm. c), a je třeba také kumulativně splnit dvě podmínky. Obviněný je v tomto případě neznámé totožnosti a také se jej nepodařilo ztotožnit dostupnými prostředky. V takovém případě nemá obviněný u sebe věrohodné doklady, které by prokázaly jeho totožnost, a ani se ji nedaří zjistit dostupnými prostředky. Je potřeba dát obviněnému možnost, aby i v případě neprokázání totožnosti uvedl, kde má věrohodné doklady, a pokud je toto místo pro orgány činné v trestním řízení dosažitelné, tak musí být obviněnému umožněno, aby se ztotožnil.⁶²

Kvalifikovaný důvod koluzní vazby je uveden v § 68 odst. 3 písm. d) TrŘ, a je dán, pokud obviněný již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání. Nestačí jen obava, že na obviněné nebo spoluobviněné působil, ale musí být dokázáno, že k tomu došlo. To platí také u jiného maření objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání (např. prokáže se, že zničil, zatajoval nebo ukryl důkaz).⁶³

⁶¹ Tamtéž, s. 515.

⁶² RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 433.

⁶³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 772.

Kvalifikovaný důvod předstižné vazby je uveden v § 68 odst. 3 písm. e) TrŘ a důvody jsou vypočteny alternativně. Obviněný již opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval nebo byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. Tento kvalifikovaný důvod je širší než u obecných důvodů vazby. Vztahuje se i na tzv. stejnorodou recidivu. „*Tento důvod se tak bude týkat nejenom situací, kdy obviněný po zahájení trestního stíhání trestnou činností opakoval nebo v takové činnosti pokračoval, ale i situací, kdy je zahájeno trestní stíhání proti obviněnému, který byl v minulosti odsouzen pro takovou trestnou činnost, nicméně v rámci již probíhajícího nového trestního řízení se znovu nedopustil jednání předpokládaného v tomto ustanovení.*“⁶⁴

Kvalifikovaný důvod vazby uvedený v § 68 odst. 4 TrŘ byl vložen novelou č. 459/2011 Sb. Byl reakcí na případy, ve kterých obviněný stupňoval závažnost svého jednání vůči poškozenému. Nejdříve spáchal méně závažný trestný čin, který neodůvodňoval vzetí do vazby, a posléze spáchal výrazně závažnější trestný čin proti stejnému poškozenému, případně i jiné osobě. V takových případech bylo namítáno, že trestní právo neplní jednu ze svých základních funkcí, kterou je ochrana společnosti.

Od ostatních kvalifikovaných důvodů vazby se liší tím, že se vztahuje jen na případy, kdy je obviněný trestně stíhán pro úmyslný trestný čin.

Pro možnost jeho uplatnění je potřeba splnit kumulativně dvě podmínky. První podmínkou je, že je dán důvod předstižné vazby. Druhou podmínkou je, že s přihlédnutím k povaze takového trestného činu vyžaduje vzetí do vazby účinná ochrana poškozeného. TrŘ demonstrativně vyjmenovává hodnoty, které je třeba chránit. Je jimi život, zdraví nebo obdoby zájem.

Potřeba chránit poškozeného se odvozuje z povahy trestného činu, pro který je obviněný stíhán. Zejména ze způsobu jeho provedení, okolností, za kterých byl spáchán, a z osoby obviněného. Přihlédne se i k tomu, zda se obviněný již v minulosti dopouštěl jednání obdobné povahy vůči poškozenému.⁶⁵

Soud musí vždy odůvodnit, který konkrétní zájem je reálně ohrožen. Při tom musí vycházet z konkrétních skutečností. Obecné nebezpečí, kterým je například agresivní chování obviněného ve vypjatých situacích, nebude dostatečné.⁶⁶

⁶⁴ Důvodová zpráva k novele trestního řádu č. 459/2011 Sb.

⁶⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 773–774.

⁶⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 15. prosince 2015, sp. zn. III. ÚS 1301/13.

2 Historický vývoj nahrazení vazby na českém území

Nahrazení vazby má na českém území dlouhou tradici. Už ve Vladislavském zřízení zemském se slib učiněný *pod závazkem cti a víry* rovnal co do účinnosti vazbě a pokud byl obviněný *dosti usedlý*, nepožíval špatné pověsti a nebyl podezříván z útěku, tak slib vazbu naprosto vylučoval. Svě místo u náhrady vazby mělo i složení peněžité částky, a dokonce zřízení zástavního práva na věcech.⁶⁷ Postupně se tato opatření vyvíjela a přibývala k nim další. V této kapitole se zabývám úpravami, které měly na současnou podobu opatření nahrazujících vazbu největší vliv.

2.1 Vývoj nahrazení vazby od roku 1918 do přijetí trestního řádu č. 141/1961 Sb.

2.1.1 1918–1948

Po vzniku Československé republiky vstoupil v účinnost *recepční zákon* č. 11/1918 Sb.⁶⁸, kterým došlo k převzetí dosavadních platných právních předpisů a státního aparátu. Cílem bylo zajistit stabilní chod nového státního celku.⁶⁹

Na českém území tak v oblasti trestního práva procesního zůstal v platnosti trestní řád č. 119/1873 ř. z., který vypracoval rakouský profesor Julius Glaser.⁷⁰ Úprava byla považována za zdařilou a zůstala v platnosti až do roku 1950. V Rakousku dokonce platí některá jeho ustanovení dodnes.⁷¹

Jako celek se tedy jednalo o kvalitní dílo, ale poukazovalo se i na dílčí nedostatky, a to také v oblasti úpravy vazby. U vazby se považovalo za negativum, že se výkon vyšetřovací vazby nezapočítával do výkonu trestu, což vedlo k menšímu využívání odvolání proti rozsudku, aby se nezvyšovala doba strávená ve vazbě.⁷²

Kritika se také objevovala u jistoty, která byla institutem nahrazujícím vazbu a obdobou dnešní peněžité záruky. Námitky směřovaly proti znevýhodňování nemajetných, kteří

⁶⁷ STORCH, F. *Vyručení obviněného z vazby vyšetřovací*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1895, s. 47–48.

⁶⁸ Zákon č. 11/1918 Sb. z a n., o zřízení samostatného státu československého.

⁶⁹ MALÝ, K., a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. přepracované vydání. Praha: Leges, 2010, str. 319–320.

⁷⁰ KALLAB, J. *Učebnice trestního řízení platného v Čechách a v zemi Moravskoslezské*. Brno: Nákladem Čs. Akademického spolku Právníků, 1930, s. 6.

⁷¹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 27.

⁷² VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 57.

neměli dostatek prostředků na složení jistoty, čímž mělo docházet k nerovnosti mezi bohatými a chudými. Storch se proti této kritice vymezuje a zdůrazňuje, že rovnost mezi lidmi není absolutní a výhoda pro jednoho ještě neznamena křivdu pro druhého. Vina obviněného v době rozhodování o vazbě nebyla prokázána a může se ukázat, že je tato osoba nevinná. Proto je potřeba vazbu využívat s rozvahou, a pokud jistota v daném případě dokáže zajistit účel vazby, tak má být použita.⁷³ Storch tak již v 19. století vyzdvihoval subsidiaritu vazby a důležitost opatření, která vazbu nahrazují.

Vazba, včetně možnosti ji nahradit, byla upravena v kapitole XIV. trestního řádu č. 119/1873 ř. z., *o oběslání a postavení obviněného, o ujištění se jím prozatím o jeho zatčení*.

Rozlišovalo se mezi vazbou prozatímní (také pod označením jako prozatímní zajištění) a řádnou vazbou vyšetřovací. Obě směřovaly k zajištění přítomnosti obviněného na trestním řízení. Storch považoval za základní odlišnost to, k jakému konečnému účelu směřují. Prozatímní vazba sloužila k předvedení a následnému výslechu obviněného u příslušného soudce. Vyšetřovací vazba sloužila ke zbavení osobní svobody po dobu trvání důvodů vazby.

Obě vazby mohly být buď obligatorní, nebo fakultativní. Při obligatorní vazbě musel být obviněný vzat do vazby a jejím důvodem byl samotný trestný čin, který byl zločinem, za který zákon ukládal trest smrti nebo alespoň desetiletý žalář. Fakultativní vazba spočívala ve zvláštních okolnostech, které se nevztahovaly přímo k trestnému činu.⁷⁴ U řádné vazby vyšetřovací jsou těmito zvláštními okolnostmi podezření z útěku, koluze nebo opakování a dokončení trestného činu. Prozatímní vazba se vztahovala i na situaci, kdy byla osoba přistižena při činu.⁷⁵

Za předpokladu, že důvodem vazby bylo podezření z útěku a nejednalo se o obligatorní důvod vazby, mohla být prozatímní i řádná vyšetřovací vazba nahrazena jistotou nebo rukojemstvím.

Pokud se jednalo o zločin, za který se neukládal trest smrti ani trest alespoň pětiletého žaláře, tak měl obviněný právo požadovat zřízení jistoty nebo rukojemství. Soudu nenáleželo uvážít, jestli dokáže jistota nebo rukojemství zamezit útěku, ale jen stanovil výši na základě

⁷³ STORCH, F. *Vyručení obviněného z vazby vyšetřovací*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1895, s. 1–2.

⁷⁴ STORCH, F. *Trestní řízení rakouské. II. Díl*. Praha: Nákladem právnické jednoty, 1897, s. 6–7.

⁷⁵ Tamtéž, s. 17–18.

následků trestného činu, osobním poměrům obviněného a majetkovým poměrům toho, kdo jistotu dává.

U zločinů, za které lze uložit žalář od pěti do deseti let žaláře, rozhodoval o žádosti obviněného sborový soud druhé instance. Soud zde již zvažoval, zda jistota nebo rukojemství dokáže zamezit útěku a obviněný se tak raději podrobí trestnímu řízení, než aby ztratil zajišťující částku.⁷⁶

Orgány rozhodující o vazbě nemohly o jistotě rozhodovat z úřední povinnosti. Vždy bylo potřeba žádosti, která pocházela od obviněného, a v případě, že dává jistotu někdo jiný, tak k tomu obviněný musel alespoň svolit. V případě, že dávala jistotu osoba odlišná od obviněného, tak musela být konkrétně označena. Důvodem bylo to, že se při výměře jistoty zkoumají i majetkové poměry toho, kdo jistotu dává.⁷⁷

Před propuštěním z vazby musel obviněný slíbit, že se bez povolení vyšetřujícího soudce nevzdálí z místa svého pobytu, nebude se ukrývat nebo mařit vyšetřování. Slib ale neměl podobu samostatného důvodu nahrazení vazby a působil ke kauci podpůrně. Účelem slibu bylo zesílit účinek jistoty a působit na morálku obviněného.⁷⁸

Slib se nevyužíval jen při nahrazení vazby, ale i v jiných případech, kde vazba byla zrušena ještě za trvání trestního řízení a soudce považoval slib za účelný. V každém případě byl obviněný po jeho porušení znovu vzat do vazby.⁷⁹

Jistota se skládala u soudu, a to nejen v hotovosti, ale také cennými papíry nebo zřízením zástavy na nemovitosti.

Trestní řád č. 119/1873 ř. z., také umožňoval rukojemství, kdy se osoby zavázaly, že za obviněného zaplatí kauci v případě, že obviněný poruší podmínky a tím dojde k propadnutí jistoty.⁸⁰

Jistota propadala, pokud se obviněný vzdálil bez souhlasu soudu ze svého bydliště nebo se do tří dnů od doručení obsílky nedostavil k soudu. O propadnutí rozhodoval příslušný

⁷⁶ Tamtéž, s. 26–28.

⁷⁷ STORCH, F. *Vyručení obviněného z vazby vyšetřovací*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1895, s. 84.

⁷⁸ Tamtéž, s. 86.

⁷⁹ STORCH, F. *Trestní řízení rakouské*. II. Díl. Praha: Nákladem právnické jednoty, 1897, s. 25–26.

⁸⁰ Tamtéž, s. 28–29.

soud a rozhodnutí bylo exekučním titulem. Propadlá jistota připadala státní pokladně, ale poškozený měl právo žádat, aby z ní nejprve byly uhrazeny jeho nároky.⁸¹

2.1.2 1948–1961

Po únorovém převratu došlo k přijetí zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví. Změnu přinesl i do oblasti náhrady vazby. Zákonodárce vypustil jistotu, která podle něj měla sloužit majetnější vrstvě národa.⁸² Podle mého názoru se jednalo o krok zpět a už v předcházející úpravě měla jistota své místo a s argumenty, že zakládá nerovnost mezi lidmi, se už vypořádala právní věda dřív. Ale z dobového hlediska je pochopitelné, že se k tomuto kroku přistoupilo pro soulad s tehdejší politickou proklamací rovnosti.

V rámci tzv. právnícké dvouletky došlo k přijetí trestního řádu č. 87/1950 Sb.⁸³ Ten nadále rozeznával obligatorní a fakultativní důvody vazby. Obviněný musel být vzat do vazby, je-li podezřelý z trestného činu, na který zákon stanoví trest smrti, trest odnětí svobody na doživotí nebo trest dočasněho odnětí svobody, jehož dolní hranice činí nejméně deset let. Pokud byl obviněný podezřelý z méně závažných trestných činů než při obligatornímu důvodu vazby, tak prokurátor (představený) zkoumal existenci důvodů vazby podle § 96 odst. 2 trestního řádu č. 87/1950 Sb. I přes jejich existenci nemusel prokurátor (představený) vzít obviněného do vazby, nebo ho z ní mohl propustit. V takovém případě mohl obviněnému uložit omezení stran místa pobytu nebo povinnost neprodleně oznámit změnu pobytu.⁸⁴

Další změny v oblasti trestního procesu přinesl trestní řád č. 64/1956 Sb. Významnou změnou bylo zrušení obligatorního důvodu vazby, kdy obviněný mohl být vzat do vazby jen na základě okolností konkrétního případu.⁸⁵ Trestním řádem č. 64/1956 Sb. byla zavedena možnost nahrazení vazby písemným prohlášením obviněného. Podmínkou bylo, že se jednalo o případ útěkové vazby a prohlášení bylo považováno za dostatečné. Při tom se přihlíželo k osobě obviněného a k okolnostem případu. Obviněný se prohlášením zavazoval,

⁸¹ KALLAB, J. *Učebnice trestního řízení platného v Čechách a v zemi Moravskoslezské*. Brno: Nákladem Čs. Akademického spolku Právník, 1930, s. 126.

⁸² MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha, 1975, s. 252.

⁸³ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 29.

⁸⁴ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 147–149.

⁸⁵ Tamtéž, s. 161.

že se na vyzvání dostaví před orgány činné v trestním řízení a ihned ohlásí každou změnu svého pobytu.⁸⁶

2.2 Trestní řád z roku 1961

Po schválení nové Ústavy⁸⁷ v roce 1960 začaly práce na nových trestněprávních zákonech a jedním z výsledků byl i trestní řád č. 141/1961 Sb. Systematicky navazoval na trestní řád z roku 1956, ale snažil se o větší předcházení kriminality, k čemuž měla sloužit i spolupráce se společenskými organizacemi.⁸⁸ Mezi tyto organizace patřily základní organizace Revolučního odborového hnutí, Československého svazu mládeže působící na pracovišti obviněného a Jednotné zemědělské družstvo, jehož je obviněný členem.⁸⁹

Společenská organizace mohla navrhnout, aby byla vazba u obviněného nahrazena jejich zárukou.⁹⁰ Podmínkou bylo, aby se jednalo o vazbu útěkovou nebo předstižnou, případně o obě varianty současně. Organizace se musela zavázat, že převezme záruky za další chování obviněného a že se na vyzvání dostaví k orgánům činným v trestním řízení. Za předpokladu, že orgán rozhodující o vazbě považoval záruku k osobě obviněného a k povaze vyšetřovaného případu za dostatečnou, tak ponechal obviněného na svobodě nebo ho na svobodu propustil.⁹¹ Orgán rozhodující o vazbě musel také zkoumat, zda konkrétní organizace je schopna plnit povinnosti, které má přijmout ze záruky. Mělo se jednat o co nejkompletnější zhodnocení, aby šlo učinit závěr, že přijetím záruky odpadne obava odůvodňující vazbu. Pokud rozhodující orgán dojde k takovému závěru, tak je podle Mandáka povinností nabízenou záruku přijmout. Vychází z toho, že je vazba výjimečným a nejzazším opatřením.⁹²

Druhým opatřením náhrady vazby byl v původním znění trestního řádu písemný slib. Ten měl stejnou podobu jako písemné prohlášení v trestním řádu 64/1956 Sb., a došlo tak pouze ke změně názvu.⁹³

⁸⁶ Tamtéž, s. 165.

⁸⁷ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé republiky.

⁸⁸ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 167.

⁸⁹ § 4 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁹⁰ § 6 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁹¹ § 73 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁹² MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha, 1975, s. 255.

⁹³ ZEMAN, P. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 19.

Při důvodech vazby útěkové šlo obě opatření kumulovat a tím posílit sledovaný účel.⁹⁴

2.3 Novelý trestního řádu č. 141/1961 Sb.

Trestní řád od svého vzniku prošel mnohými změnami. V této podkapitole se budu zabývat těmi nejdůležitějšími, které se týkají možností nahrazení vazby.

Novelou č. 57/1965 Sb. došlo k rozšíření společenských organizací o výrobní družstvo. Od novely se očekával větší efekt a i přes novou společenskou organizaci nedošlo k většímu nárůstu využívání nahrazení vazby zárukou společenské organizace. Touto problematikou se zabýval Vantuch a problém shledal zejména na straně orgánů činných v přípravném řízení.

Kritizoval neaktivní přístup prokurátorů, kteří měli na rozdíl od společenských organizací dostatek vodítek k posouzení důvodů vazby z hlediska jejího nahrazení. V případě, že prokurátor došel k závěru, že lze vazbu nahradit, tak měl častěji upozorňovat jednotlivé společenské organizace o možnosti poskytnout záruku.

Dalším problémem byly vadné návrhy společenských organizací v přípravném řízení. Společenské organizace podávaly návrhy v době mezi zadržením obviněného a 48hodinovou lhůtou k odevzdání prokurátorovi. Tyto předčasné návrhy nemohly být přijaty. Po tomto neúspěchu společenské organizace zanechaly svou aktivitu a nový návrh neopakovaly v době, kdy byl obviněný vzat do vazby a prokurátor mohl rozhodnout o případném kladném přijetí záruky. I zde shledal Vantuch problém v přístupu prokurátorů, kteří neinformovali společenské organizace o možnosti podat opakovaný návrh v době, kdy byl obviněný vzat do vazby.⁹⁵

Další novela, která se týkala nahrazení vazby, přišla až po *sametové revoluci*. Ta už výraznějším způsobem zasahovala do úpravy tohoto institutu.

Jednalo se o novelu č. 178/1990 Sb. U záruky za další chování obviněného došlo k náhradě pojmu ze společenské organizace na zájmové sdružení občanů. Výčet subjektů, které mohly poskytnout záruku, také doznal změny. Pod pojem zájmové sdružení občanů spadaly odborové a jiné společenské organizace, pracovní kolektivy a církve, s výjimkou politických stran a hnutí. Záruku také mohla poskytnout důvěryhodná osoba, která byla

⁹⁴ MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha, 1975, s. 257.

⁹⁵ VANTUCH, P. *K nahrazení vazby zárukou společenské organizace*. Československá kriminalistika, 1983, č. 1, s. 59–62.

schopna příznivě ovlivňovat chování obviněného. Zájemce o poskytnutí záruky byl vždy předem informován o podstatě obvinění a o skutečnostech, které odůvodňovaly vazbu.⁹⁶

Novela také znovu zakotvila majetkovou záruku. Nahrazovala se jí útěková vazba a nabídnout ji mohl obviněný nebo osoba se souhlasem obviněného. Pokud ji nabídla jiná osoba než obviněný, tak musela být seznámena o podstatě obvinění a o skutečnostech, které odůvodňovaly vazbu.

Soud nebo v přípravném řízení prokurátor zkoumal, zda vzhledem k osobě obviněného a k povaze trestného činu byla majetková záruka dostatečná. Pokud došel k závěru, že je dostačující, tak rozhodující orgán určil její výši a lhůtu, do kdy se musí složit, a dobu jejího trvání. Při určení výše se přihlíželo k majetkovým poměrům obviněného nebo toho, kdo záruku nabízí, a k povaze činu a výši způsobené škody. Soud a v přípravném řízení prokurátor byl limitován rozmezím 10.000 Kčs až 1.000.000 Kčs.

Skládala se v penězích nebo ve volně směnitelných cenných papírech. Osoba, která ji složila za obviněného, mohla od majetkové záruky odstoupit. Odstoupení bylo účinné od přijetí nové majetkové záruky nebo od jejího zrušení.

V případě, že obviněný utekl nebo se skrýval nebo neoznámil změnu svého pobytu a znemožnil tak doručení předvolání nebo jiné písemnosti, tak propadala majetková záruka státu. O tom byli obviněný a osoba, která za něj majetkovou záruku složila, vždy předem poučeni.

Po pominutí důvodů pro přijetí byla majetková záruka zrušena.⁹⁷

Novela také rozšířila možnost uplatnění písemného slibu. Už se nevztahoval jenom na útěkovou vazbu, ale také na vazbu předstížnou. Změnu také dozal obsah slibu, jehož součástí mohla být i omezení, která se ukládala obviněnému.⁹⁸

Novela č. 558/1991 Sb. přinesla změnu názvu *majetkové záruky* na *peněžitou záruku*. Kromě přejmenování došlo k možnosti širšího uplatnění. Vztahovala se nově i na vazbu předstížnou, ale některé závažné trestné činy byly u tohoto důvodu vazby taxativně vyloučeny. V § 73a odst. 3 TrŘ došlo k rozšíření důvodů, pro které propadá peněžitá záruka státu.

⁹⁶ ZEMAN, P. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 17.

⁹⁷ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 206–207.

⁹⁸ Tamtéž, s. 206.

Peněžitá záruka se už i podle změny názvu nedala skládat v cenných papírech, ale jen v penězích. Další změnou bylo to, že osoba, která poskytla záruku za obviněného, nemohla odstoupit od peněžitě záruky.

Osoba pravomocně odsouzená k peněžitému trestu mohla požádat, aby byl peněžitou zárukou zaplacen peněžitý trest. Soud také mohl rozhodnout, že záruka trvá do dne, kdy odsouzený zaplatí peněžitý trest.⁹⁹

Do novely č. 292/1993 Sb. mohl obviněný učinit nabídku peněžitě záruky, kterou následně složil, a poté soud o ni rozhodoval a mohlo se stát, že peněžitou záruku sice přijímá, ale v odlišné výši. Po novele soud nebo v přípravném řízení soudce určil, jaká má být výše peněžitě záruky, a pokud byla v této výši složena, tak musela být přijata.

Novela také zrušila horní hranici peněžitě záruky, aby její výše byla vždy určena podle hledisek, ke kterým se má při výměře přihlížet.¹⁰⁰

Po této novele nedoznala úprava nahrazení vazby několik let žádnou změnu. O to větší novela přišla v roce 2001, která nabyla účinnosti k 1. 1. 2002. Novela 265/2001 Sb., provedla v oblasti vazby podstatné úpravy, které reagovaly na příliš vysoký počet osob ve vazebních věznicích, kteří byli vazebně stíháni i pro trestné činy menší závažnosti nebo z důvodu neúměrně dlouhého vazebního řízení.¹⁰¹

Novelou se výslovně zakotvila zásada zdrženlivosti a přiměřenosti. Orgány činné v trestním řízení musely dbát na to, aby pokud možno co nejméně zasahovaly do základních práv a svobod občanů. To se projevilo i u vazebních podmínek. Jejich cílem bylo omezit užívání vazby jen na nezbytné případy. Pokud lze nahradit vazbu mírnějším opatřením, tak jej musí orgán rozhodující o vazbě využít. Na tento princip subsidiarity navazovaly i konkrétní změny u opatření nahrazující vazbu.¹⁰² Státní zástupce byl v přípravném řízení oprávněn rozhodovat o propuštění obviněného z vazby na svobodu za současného uložení opatření nahrazujícího vazbu. Přibylo také nové opatření nahrazující vazbu, kterým je dohled probačního úředníka.¹⁰³

⁹⁹ ZEMAN, P. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 22.

¹⁰⁰ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 208.

¹⁰¹ KRÁL, V. K nové právní úpravě vazebního řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 11–12, s. 69.

¹⁰² RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 226–227.

¹⁰³ Tamtéž, s. 229.

U peněžité záruky už nepostačovalo neformální určení její výše, které se pak poznamenalo pouze do spisu nebo do protokolu o výsledku obviněného. Nově se muselo rozhodnout nejprve o přípustnosti peněžité záruky, o její výši a způsobu složení a až poté se mohlo rozhodnout o ponechání obviněného na svobodě nebo o jeho propuštění na svobodu za současného přijetí složené peněžité záruky. Také přibyla možnost za určitých podmínek použít prostředky z peněžité záruky na zaplacení peněžitého trestu a nákladů trestního řízení.¹⁰⁴

Novelou č. 197/2010 Sb. se měnil nejen trestní řád, ale také zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech. Tato novela umožnila orgánu rozhodujícímu o vazbě současně s nahrazením vazby uložit obviněnému omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí.

Do účinnosti této novely rozhodoval o odepření vydání či odnětí cestovního dokladu správní orgán. Ten však byl vázán na žádost orgánu činného v trestním řízení a neměl žádný prostor pro správní uvážení o nezbytnosti či přiměřenosti takového opatření a musel žádosti vyhovět. To ve svém důsledku vedlo k limitaci přezkumu ve správním soudnictví.

Ústavní soud ve svých nálezech zákonodárci naznačil, že by bylo vhodné, kdyby o odepření vydání či odnětí cestovního dokladu nerozhodovaly správní úřady a správní soudy, ale orgány činné v trestním řízení, které by měly o takovém zajišťovacím opatření rozhodovat.¹⁰⁵ Což zákonodárce touto novelou vyslyšel.

Novela č. 181/2011 Sb. upravovala peněžitou záruku. Vložením odstavce 7 a 8 do § 73a TrŘ bylo umožněno za určitých podmínek použít peněžitou záruku k úhradě pohledávky poškozeného.¹⁰⁶

K zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, byla připojena novela TrŘ a ta přinesla úpravu předběžných opatření, která mohou být i opatřením nahrazujícím vazbu.

Již před touto novelou bylo možné ukládat obviněnému omezení při nahrazení vazby slibem nebo dohledem probačního úředníka, přičemž tato omezení byla stanovena ve výroku rozhodnutí o náhradě vazby. Bylo to však považováno za nedostatečné a bylo potřeba rozšířit možnosti uložení povinností.¹⁰⁷

¹⁰⁴ ZEMAN, P. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 22–23.

¹⁰⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 20. května 2008, sp. zn. Pl. ÚS 12/2007; Nález Ústavního soudu ze dne 15. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 18/2007.

¹⁰⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 884.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 1239.

Novela č. 150/2016 Sb. umožnila elektronickou kontrolu plnění povinností, které byly uloženy v souvislosti s některým opatřením nahrazujícím vazbu.

3 Nahrazení vazby jiným opatřením

Opatření nahrazující vazbu jsou upravena v § 73 TrŘ a v § 73a TrŘ. Jsou jimi záruka za další chování obviněného, písemný slib obviněného, dohled probačního úředníka, předběžná opatření a peněžitá záruka. Je jimi možné nahradit vazbu jen u důvodů vazby útěkové podle § 67 písm. a) TrŘ a vazby předstižné podle § 67 písm. c) TrŘ. U peněžité záruky jsou navíc vypočteny trestné činy, u kterých je vyloučeno přijmout záruku při naplnění důvodů předstižné vazby. Všechna opatření lze uložit samostatně nebo v kombinaci s jinými.¹⁰⁸

Možnost nahradit vazbu se vždy váže na existenci přípustnosti vazby. Aby byla vazba přípustná, tak se v konkrétním případě musí vyskytovat důvod vazby a zároveň její přípustnost z hlediska vazebních lhůt. Pokud by některá z těchto dvou podmínek nebyla splněna, tak vazba nepřichází v úvahu, a v tom případě je nepřijatelné i její nahrazení.¹⁰⁹

Opatření nahrazující vazbu nejsou skutečnou překážkou vazby, jakou je například to, že se jedná o osobu, která požívá diplomatických imunit nebo u které chybí souhlas k trestnímu stíhání, ale jedná se o tzv. negativní předpoklad vazby. Ten spočívá v tom, že z obecných principů zajišťovacích opatření a ze samotného institutu vazby vyplývá povinnost orgánu rozhodujícím o vazbě, aby při naplnění materiálních důvodů vazby zkoumal, zda účelu vazby nelze dosáhnout jiným opatřením.¹¹⁰

Při rozhodování o nahrazení vazby se bere v úvahu zejména osoba obviněného, povaha trestné činnosti, za kterou je obviněný stíhán, a konkrétní obsah do úvahy přicházejícího opatření jako náhrada za vazbu.

U osoby obviněného se zkoumá především jeho způsob života, vztahy v rodině a na pracovišti a zdravotní stav. Podklady k osobě může opatřit i Probační a mediační služba.

U povahy trestné činnosti, za kterou je obviněný stíhán, se berou v úvahu zejména okolnosti spáchání činu, jeho následky, způsob provedení činu, pohnutka a jak přísný trest obviněnému hrozí.¹¹¹

¹⁰⁸ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 523.

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. května 2003, sp. zn. 4 Tz 24/2003.

¹¹⁰ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 522.

¹¹¹ DRAŠTÍK, A. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 561.

Souhlasím s Vantuchem, že pokud orgán rozhodující o vazbě dojde na základě těchto skutečností k rozhodnutí, že lze účelu vazby dosáhnout jiným opatřením, tak jej musí využít.¹¹² Není to sice stanoveno přímo v zákonném znění § 73 TrŘ a § 73a TrŘ, ale jsem toho názoru, že jen tak vazba dostojí tomu, že je prostředkem ultima ratio.

Na nahrazení vazby apelují i mezinárodní dokumenty. V Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod¹¹³ je v článku 5 odst. 3 upraveno, že propuštění z vazby může být podmíněno zárukou, že se obviněný dostaví k přelíčení. ESLP dává ve své judikatuře vodítko, jak tento článek interpretovat.

Ve věci Fešar proti České republice zkonstatoval, že jsou orgány rozhodující o vazbě povinny zvažovat po celou dobu trvání vazby možnost využití opatření nahrazujících vazbu.¹¹⁴

Ve věci Wemhoff proti Německu došel k závěru, že v případě obavy z útěku je orgán rozhodující o vazbě povinen přijmout záruku, že se obviněný dostaví před soud. Výjimkou je situace, kdy je obava z útěku příliš vysoká a nelze v takovém případě eliminovat hrozbu útěku žádným opatřením nahrazujícím vazbu.

Ve věci Caballero proti Spojenému království bylo konstatováno porušení článku 5 odst. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Důvodem pro porušení bylo vyloučení použití opatření nahrazujícího vazbu u některých trestných činů. Konkrétně se jednalo o nemožnost využít peněžitou záruku u recidivy závažných trestných činů.

Repík tak usuzuje, že úprava peněžitě záruky v českém právním řádu je v rozporu s Úmluvou, jelikož taktéž vylučuje určité trestné činy, kterými lze vazbu nahradit. S Repíkem souhlasím a podle mého názoru vyloučení peněžitě záruky u předstižné vazby pro taxativně vypočtené trestné činy je i v rozporu se zásadou subsidiarity vazby. O této problematice se ještě krátce zmiňuji v podkapitole věnované peněžitě záruce.

Kromě toho Repík také usuzuje z rozhodnutí ve věci S. B. C. proti Spojenému království, že i nemožnost nahradit koluzní vazbu je v rozporu s Evropskou úmluvou o lidských právech.¹¹⁵

¹¹² VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 315.

¹¹³ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

¹¹⁴ Rozsudek ESLP ve věci Fešar proti České republice, ze dne 13. listopadu 2008, stížnost č. 76576/01.

¹¹⁵ REPÍK, B. Některé otázky rozhodování o vazbě ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. *Bulletin advokacie*. 2003, č. 9, s. 34.

O nahrazení vazby se zmiňuje i Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.¹¹⁶ Možnost nahradit vazbu zakotvuje ve svém článku 9 odst. 3. Ten mimo jiné vyjadřuje, že vzetí obviněného do vazby není obecným pravidlem a vazbu lze nahradit zárukami.

Apel na co nejčastější využívání alternativních opatření je také v doporučeních Výboru ministrů Rady Evropy. Nahrazení vazby má předejít nevratným důsledkům, které s sebou vazba přináší pro nevinné osoby¹¹⁷ a také zamezit přeplněnosti vězeňských zařízení.¹¹⁸

O nahrazení vazby rozhoduje orgán rozhodující o vazbě. Tím je v přípravném řízení soudce nebo státní zástupce a v řízení před soudem výlučně soud.

Soudce rozhoduje v přípravném řízení o přijetí náhradního opatření za současného ponechání obviněného na svobodě. Státnímu zástupci takové rozhodování nepřísluší, jelikož nemá pravomoc rozhodovat o tom, zda jsou u obviněného dány důvody vazby. Je tak v přípravném řízení oprávněn rozhodovat o propuštění obviněného z vazby za současného přijetí opatření nahrazujícího vazbu.¹¹⁹

Rozhodnutí o přijetí opatření nahrazujícího vazbu je rozhodnutím o vazbě a jako takové má formu usnesení. Ve svém výroku má uvedeno, že se opatření nahrazující vazbu přijímá a vzhledem k jeho přijetí se obviněný propouští na svobodu nebo se ponechává na svobodě. Pokud orgán rozhodující o vazbě nepřijme některé z opatření, tak bude usnesení obsahovat výrok, že se opatření nepřijímá a že se obviněný bere do vazby nebo je v ní ponechán.

Součástí žádosti o propuštění z vazby na svobodu může být i návrh na uložení opatření nahrazujícího vazbu. Pokud byla taková žádost podána v přípravném řízení, tak o ní může státní zástupce rozhodnout pouze kladně. Zamítavé rozhodnutí nevydává, místo toho žádost předloží k soudu, který o ní rozhodne.

Proti usnesení je přípustná stížnost. Pokud o náhradě vazby a propuštění obviněného na svobodu rozhodoval státní zástupce, tak o stížnosti rozhoduje soud. Odkladný účinek má pouze stížnost státního zástupce proti rozhodnutí o propuštění z vazby.¹²⁰

¹¹⁶ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

¹¹⁷ Doporučení Rec (2006)13 Výboru ministrů členským státům o výkonu vazby, podmínkách jejího výkonu a zárukách proti jejímu zneužití.

¹¹⁸ Doporučení R(99)22 Výboru ministrů členským státům ohledně přeplněnosti vězeňských zařízení a nárůstu počtu vězňů.

¹¹⁹ DRAŠTÍK, A. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 561.

¹²⁰ Tamtéž, s. 562.

V případě, že obviněný nebude plnit své povinnosti, které mu byly uloženy v souvislosti s nahrazením vazby, tak lze rozhodnout o vzetí obviněného do vazby. V řízení před soudem o tom rozhodne soud a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce.¹²¹

3.1 Záruka za další chování obviněného

Záruka za další chování obviněného je první z možností nahrazení vazby, kterou trestní řád upravuje ve svém § 73 odst. 1 TrŘ. Nahrazení je možné, pokud je zde některý z vazebních důvodů podle § 67 písm. a) nebo c) TrŘ případně při jejich současné kumulaci.¹²²

Opatření spočívá v převzetí záruky za další chování obviněného a za to, že se obviněný na vyzvání dostaví k orgánům činným v trestním řízení a že vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu. Převzetí záruky může nabídnout zájmové sdružení občanů nebo důvěryhodná osoba.¹²³

3.1.1 Obsah a přijetí záruky za další chování obviněného

Nabídka zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby musí obsahovat konkrétní opatření, které umožní nahradit účel jak předstižné vazby, tak i útěkové vazby. Z toho vyplývá, že zájmové sdružení občanů nebo důvěryhodná osoba musí splnit dva závazky.

První z nich je převzetí dohledu nad dalším chováním obviněného. Bude se jednat o opatření, která mají zabránit v opakování trestné činnosti, pro niž je stíhán, v dokonání trestného činu, o který se pokusil, nebo v vykonání trestného činu, který připravoval nebo kterým hrozil. Tím se má zamezit jednání obviněného, které odůvodňuje předstižnou vazbu podle § 67 písm. c) TrŘ.

Druhá povinnost má zajistit přítomnost obviněného na trestním řízení. Konkrétně se má jednat o opatření, které zajistí, aby se obviněný dostavil na vyzvání k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu a vždy předem oznámil vzdálení se z místa pobytu. Tato druhá povinnost má zamezit důvodům útěkové vazby podle § 67 písm. a) TrŘ.

¹²¹ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2013, s. 342–343.

¹²² RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 525.

¹²³ § 73 odst. 1, písm. a) TrŘ.

Obě povinnosti je potřeba splnit kumulativně, a to i přesto, že je tu dán pouze jeden z důvodů vazby.¹²⁴

Nabídnout záruku za další chování obviněného je možné již před vzetím do vazby, ale vzhledem k lhůtě mezi zadržením a rozhodnutím o vzetí do vazby to bude přicházet v úvahu v malém počtu případů. Zpravidla se návrh nestihne projednat se zájmovým sdružením občanů nebo důvěryhodnou osobou a následně nabídku zformulovat a předložit soudci. Obviněný ani většinou nemá možnost se osobně spojit se zájmovým sdružením občanů nebo s důvěryhodnou osobou a ke kontaktu dochází prostřednictvím obhájce obviněného. Zájmové sdružení občanů nemá v takovém případě vždy jednotný názor na převzetí záruky a jednání s nimi je složitější a časově náročnější. U důvěryhodné osoby je jednání rychlejší, ale ne ve všech případech ji dokáže obhájce zkontaktovat a případně přesvědčit o tom, aby nabídla záruku za další chování obviněného. Zpočátku u důvěryhodné osoby převládá morální odsouzení obviněného. To časem klesá a důvěryhodná osoba je svolnější k nabídnutí záruky.

Vzhledem k výše popsanému dochází v praxi nejčastěji k nabídnutí záruky za další chování obviněného až poté, co byl obviněný vzat do vazby.¹²⁵

Pokud přijetí záruky připadá v úvahu, tak je zájmové sdružení občanů nebo důvěryhodná osoba informována soudem a v přípravném řízení státním zástupcem o podstatě obvinění a o skutečnostech, v nichž je shledáván důvod vazby.

Přijetí nabízené záruky je na rozhodnutí orgánu rozhodujícího o vazbě. Do své úvahy vezme povahu stíhané trestné činnosti, osobu obviněného i konkrétní obsah nabízené záruky.¹²⁶

3.1.2 Zájmové sdružení občanů

Spolupráce se zájmovými sdruženími občanů je jednou ze základních zásad trestního řízení. Podle této zásady orgány činné v trestním řízení s těmito sdruženími spolupracují

¹²⁴ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 527–528.

¹²⁵ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 319.

¹²⁶ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 528.

a využívají jejich výchovného působení.¹²⁷ Jedním z projevů této zásady je i možnost navrhnout, aby byla vazba u obviněného nahrazena jejich zárukou.¹²⁸

Z toho vyplývá, že je iniciativa na straně zájmových sdružení občanů, ale je potřeba stále přihlížet k zásadě spolupráce se zájmovými sdruženími občanů a aktivita se očekává i od orgánů činných v trestním řízení. Ty by měly už v přípravném řízení informovat zájmové sdružení občanů o tom, že přichází v úvahu návrh na nahrazení vazby obviněného zárukou a o dalších informacích v dané trestní věci.¹²⁹

Taxativní výčet zájmových sdružení občanů je upraven v § 3 odst. 1 TrŘ. Jsou jimi odborové organizace nebo organizace zaměstnavatelů a ostatní občanská sdružení s výjimkou politických stran a politických hnutí, církve, náboženské společnosti a právnické osoby sledující v předmětu své činnosti charitativní účely.¹³⁰

To, že zájmové sdružení občanů patří do některé z těchto kategorií, automaticky neznamená, že je pro převzetí záruky vhodné. Na zájmové sdružení občanů není kladen zákonný požadavek na schopnost příznivě ovlivňovat chování obviněného jako u důvěryhodné osoby. Přesto se dá z účelu tohoto opatření dovodit, že se musí jednat o sdružení, které dokáže dostát svým závazkům z převzaté záruky, a mezi sdružením a obviněným je vazba, z které se dá dovodit pozitivní vliv na chování obviněného.¹³¹

3.1.3 Důvěryhodná osoba

Důvěryhodnou osobou podle § 73 odst. 1 písm. a) TrŘ je osoba, která dokáže příznivě ovlivňovat chování obviněného.

Soud musí tento předpoklad náležitě ověřit, čímž se má zajistit, že bude takové ovlivňování účinné. Vychází přitom ze vzájemného vztahu mezi důvěryhodnou osobou a obviněným. Takový vztah může být rodinný (rodič nebo jiný příbuzný obviněného), pracovní (vedoucí zaměstnanec nadřízený obviněnému, majitel obchodní společnosti, ve které obviněný pracuje), výchovný (učitel nebo vychovatel obviněného), případně i jiný

¹²⁷ § 2 odst. 7 TrŘ.

¹²⁸ § 6 odst. 2 TrŘ.

¹²⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 110.

¹³⁰ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 527.

¹³¹ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 70.

vztah, z kterého lze usuzovat, že má důvěryhodná osoba dostatečný a příznivý vliv na obviněného.¹³² Musí být také nadána jistou nezávislostí a autoritou.¹³³

Takový vztah není dle judikatury mezi obviněným a jeho obhájcem. Podle Krajského soudu v Českých Budějovicích to vylučuje procesní postavení obhájce, který je v mezích právních předpisů vázán příkazy svého klienta a mohlo by dojít ke střetu zájmů obhájce a osoby uvedené v § 73 odst. 1 písm. a) TrŘ.¹³⁴

Na toto rozhodnutí navazuje náleží Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 263/05. Ústavní soud souhlasí, že může v průběhu trestního řízení dojít ke kolizi zájmů a obviněný by svým postavením a pokyny mohl bránit svému obhájci, aby reálně vykonával pozitivní vliv, který záruka předpokládá.

Vyjádřil se i k poskytnutí záruky advokátem, který není obhájcem obviněného. V takovém případě mezi advokátem a obviněným neexistuje specifický vztah vyplývající z poskytování právní pomoci. Tím odpadá závislost advokáta na pokynech obviněného, která může v některých případech bránit v povinnostech vyplývajících z postavení důvěryhodné osoby. „*Není důvod se proto domnívat, že advokát (nikoli v postavení obhájce obviněného) nemůže být nadán nezávislostí, autoritou ve vztahu k obviněnému a současně též určitým bližším vztahem k němu, takže nelze paušálně tvrdit, že by nebyl schopen příznivě ovlivňovat chování obviněného.*“¹³⁵

Na tuto problematiku existuje i opačný názor, podle kterého není hrozící střet zájmů důvodem pro vyloučení možnosti nabídnout záruku obhájcem obviněného. Tento názor vychází z toho, že na střet zájmů pamatuje zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, který stanoví pro advokáta povinnost smlouvu o poskytování právních služeb v případě střetu zájmů vypovědět. Ukončením obhajoby klienta by došlo k zamezení situace, kdy by důvěryhodná osoba nebyla schopna vykonávat pozitivní vliv na obviněného.

Navíc lze kladně vnímat, že mezi obhájcem a obviněným vzniká velmi často v déletrvajících trestních řízeních vztah důvěry, který je silnější než u jiných osob v blízkosti obviněného, a je jen na obhájci, zda se za obviněného zaručí.

¹³² DRAŠTÍK, A. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 562.

¹³³ Nález Ústavního soudu ze dne 9. února 2006, sp. zn. I. ÚS 263/05.

¹³⁴ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. června 2003, sp. zn. 4 To 558/2003.

¹³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 9. února 2006, sp. zn. I. ÚS 263/05.

Z těchto důvodů by nemusel být obhájce obviněného paušálně vyloučen z možnosti nabídnout záruku.¹³⁶

Podle mého názoru může mezi obhájcem a obviněným dojít ke splnění podmínky určitého bližšího vztahu, také může být obhájce vůči obviněnému nadán autoritou a mohl by i příznivě ovlivňovat chování obviněného. Otázkou zůstává, nakolik by splnil podmínku nezávislosti mezi postavením důvěryhodné osoby a postavením obhájce. Osobně si myslím, že pokud by obhájce důsledně dodržoval stavovské předpisy a v případě střetu zájmů by ukončil obhajobu, tak by mohla být naplněna i podmínka dostatečné nezávislosti.

3.2 Písemný slib obviněného

Písemný slib je upraven v § 73 odst. 1, písm. b) TrŘ. V úvahu přichází v případě vazebních důvodů podle § 67 písm. a) nebo c) TrŘ, případně při současné kumulaci těchto důvodů.¹³⁷

Jedná se o často navrhované opatření, od kterého si obviněný slibuje nahrazení vazby. Soud se však k němu staví spíše skepticky a vůči obviněnému zaujímá nedůvěřivý postoj. Z toho důvodu není většina návrhů soudem přijata.¹³⁸

3.2.1 Obsah a přijetí písemného slibu

V písemném slibu se obviněný zaváže, že povede řádný život, zejména že se nedopustí trestné činnosti, na vyzvání se dostaví k orgánům činným v trestním řízení, vždy předem oznámí vzdání se z místa pobytu a že splní povinnosti a dodrží omezení, která se mu uloží.¹³⁹ Při ukládání povinností a omezení musí orgán rozhodující o vazbě dbát jejich přiměřenosti a musí vždy sloužit k naplnění účelu, kterého by jinak dosáhla vazba.

Omezení má formu zákazu určitého chování a může se například jednat o zákaz nadměrného požívání alkoholických nápojů, návštěvy nočních podniků nebo sportovních zápasů a hraní hazardních her. Zákaz by měl směřovat k činnostem, které byly příčinou, podmínkou nebo podnětem ke spáchání projednávané trestné činnosti.

¹³⁶ GŘIVNA, T. a kol. *Právo na obhajobu – Teorie a praxe 21. století*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 152–153.

¹³⁷ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 525.

¹³⁸ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 318.

¹³⁹ § 73 odst. 1 písm. b) TrŘ

Povinnost má formu příkazu určitého chování a jedná se například o podrobení se sociálním nebo terapeutickým programům, povinnosti se v určitých lhůtách dostavit k policejnímu orgánu.¹⁴⁰

Slib musí mít vždy písemnou formu. Sepsán může být vlastnoručně, na psacím stroji, na počítači nebo jiným způsobem.

Sepsán může být i osobou odlišnou od obviněného (nejčastěji obhájcem, zákonným zástupcem) nebo v součinnosti s touto osobou. Vždy je ale nutné, aby obviněný písemný slib vlastnoručně podepsal.

Slib může být podán samostatně anebo spolu s žádostí o propuštění z vazby nebo spolu s písemným vyhotovením stížnosti proti usnesení, jímž byl obviněný vzat do vazby nebo kterým byla zamítnuta jeho žádost o propuštění z vazby na svobodu.¹⁴¹

Stejně jako přijetí záruky za další chování obviněného je i přijetí písemného slibu fakultativní a je na vyhodnocení soudu, zda toto opatření považuje za dostatečné.¹⁴²

Skutečnost, že obviněný způsobil škodu velkého rozsahu, nemá pracovní poměr a dopouštěl se trestné činnosti na různých místech republiky, bude hodnocena negativně a může být důvodem pro nepřijetí písemného slibu.¹⁴³

Takovou relevantní skutečností, kterou nemůže soud hodnotit negativně, je neuvedení informace od obviněného, že byl jiným soudem pravomocně odsouzen. Obviněný nemá zákonnou povinnost na tuto skutečnost poukazovat a soud si musí sám aktivně opatřovat potřebné podklady pro své rozhodnutí o přijetí slibu. Pro soud ani není překážkou opatřit si opis rejstříku trestů, z kterého si může ověřit, zda byl obviněný již pravomocně odsouzen.

Soud také po přijetí slibu a propuštění obviněného z vazby na svobodu nezkoumá okolnosti, které se týkaly minulosti, ale pouze skutečnosti, které se týkají budoucího chování obviněného po propuštění z vazby. Jen budoucí skutečnosti jsou určující pro hodnocení, zda obviněný plní závazek vyplývající ze slibu.¹⁴⁴

¹⁴⁰ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 529.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 528–529.

¹⁴² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 868.

¹⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. října 1992 sp. zn. 6 To 48/92.

¹⁴⁴ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 23. prosince 1996, sp. zn. 7 To 754/96.

Písemný slib se v praxi často ukládá spolu s některým dalším opatřením, které nahrazuje vazbu.¹⁴⁵ Tento krok považují za správný a vhodná kumulace může vést k vyšší efektivitě a větší ochotě orgánů rozhodujících o vazbě tento institut využít.

3.3 Dohled probačního úředníka

Účinností zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, byla v roce 2001 zřízena Probační a mediační služba. V návaznosti na to bylo novelou č. 265/2001 Sb. vloženo do TrŘ ustanovení o náhradě vazby dohledem probačního úředníka nad obviněným.¹⁴⁶

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, definuje ve svém § 2 odst. 1 pojem probace. Pod něj spadá i dohled probačního úředníka, který je jednou ze základních činností Probační a mediační služby. To je dále rozvedeno v § 4 odst. 1, podle kterého „...*Probační a mediační služba vytváří předpoklady k tomu, aby věc mohla být ve vhodných případech projednána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení, aby mohl být uložen a vykonán trest nespojený s odnětím svobody, aby výkon trestu odnětí svobody uloženého za zvlášť závažný zločin mohl být těhotné ženě nebo matce pečující o dítě do jednoho roku věku odložen nebo přerušen anebo vazba byla nahrazena jiným opatřením. Za tím účelem poskytuje obviněnému odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje jeho chování a spolupracuje s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žije a pracuje, s cílem, aby v budoucnu vedl řádný život.*“¹⁴⁷ Dále je v § 4 odst. 2 písm. c) konkrétně vymezeno, že činnost spočívá také ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného při rozhodnutí o nahrazení vazby probačním dohledem. Dohled vykonávají úředníci a asistenti probační a mediační služby.

Dále je toto opatření upraveno v § 73 odst. 1 písm. c) a odst. 3 TrŘ a v § 27b odst. 1 písm. a) TrŘ.¹⁴⁸ Hmotněprávní úprava probačního dohledu obsažená v § 49 až § 51 TZ se u institutu nahrazení vazby nepoužije.¹⁴⁹

¹⁴⁵ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 73.

¹⁴⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 352.

¹⁴⁷ § 4 odst. 1 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

¹⁴⁸ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 530.

¹⁴⁹ DRAŠTÍK, A. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 402–403.

Stejně jako všechna opatření v § 73 odst. 1 TrŘ je možné nahradit vazbu dohledem probačního úředníka v případě, že je dán důvod vazby uvedený v § 67 písm. a) nebo c) TrŘ anebo při obou důvodech zároveň.¹⁵⁰

Dohled nad obviněným probíhá podle probačního plánu a spočívá v kontrole povinností, které jsou obviněnému uloženy podle § 73 odst. 3 TrŘ.¹⁵¹ Jedná se o povinnost „...se ve stanovených lhůtách dostavit k probačnímu úředníkovi, změnit místo pobytu pouze s jeho souhlasem a podrobit se dalším omezením stanoveným ve výroku rozhodnutí, která směřují k tomu, aby se nedopustil trestné činnosti a nemařil průběh trestního řízení. Orgán rozhodující o vazbě může současně uložit obviněnému povinnost zdržovat se ve stanoveném časovém období v určeném obydlí nebo jeho části, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu.“¹⁵² Dále obviněný umožní probačnímu úředníkovi vstoupit do jeho obydlí.¹⁵³

3.3.1 Rozhodování o nahrazení vazby dohledem probačního úředníka nad obviněným

Při rozhodování o nahrazení vazby dohledem probačního úředníka nad obviněným bere soud anebo státní zástupce do své úvahy osobu obviněného a povahu projednávaného případu.¹⁵⁴

Podklady pro hodnocení osoby obviněného může vypracovat i Probační a mediační služba. Je při tom vázána svou působností a její činnost nesmí nahrazovat činnost orgánů činných v trestním řízení.

U povahy projednávaného případu se hodnotí povaha trestní věci a zda přichází v úvahu působení probačního úředníka na obviněného.¹⁵⁵

Orgán rozhodující o vazbě v případě vyslovení tohoto opatření nemusí již znovu opakovat povinnosti, které vyplývají z § 73 odst. 3 TrŘ, ale pouze je uvede v odůvodnění usnesení. Pokud se stanoví omezení, která mají zamezit tomu, aby se obviněný dopustil

¹⁵⁰ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 525.

¹⁵¹ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 74.

¹⁵² § 73 odst. 3 TrŘ.

¹⁵³ § 73 odst. 3 TrŘ.

¹⁵⁴ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 530.

¹⁵⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 869.

trestné činnosti nebo mařil průběh trestního řízení, tak se uvedou do výroku usnesení a spolu s tím se uvede i to, že mohou trvat maximálně po dobu trvání důvodů vazby. Ve výroku se dále stanoví, že byl vysloven dohled probačního úředníka. Opis se doručí kromě jiným oprávněným osobám také příslušnému středisku Probační a mediační služby.¹⁵⁶

Aplikační praxe je k využití tohoto opatření zdrženlivá. Státní zástupci i soudy mají problém s výkladem § 73 odst. 1 písm. c) TrŘ, který sám o sobě není dostatečným podkladem pro to, kdy lze shledat podmínky pro vyslovení dohledu probačním úředníkem a tím dosáhnout jeho účelu. Orgány rozhodující o vazbě by pro uplatnění tohoto opatření potřebovaly konkrétnější podmínky, které je potřeba splnit při přezkumu osoby obviněného a povahy projednávaného případu. Zatím se tak orgány rozhodující o tomto opatření uchylují ke kumulativnímu využití spolu s dalšími opatřeními nahrazujícími vazbu. Nejčastější kombinací je dohled probačního úředníka se slibem obviněného.¹⁵⁷

Překážkou pro častější aplikaci jsou také nedostatečné personální kapacity Probační a mediační služby. Proces výkonu dohledu je náročný a Probační a mediační služba nemá vhodné prostředky pro kontrolu obviněného. Zlepšit situaci by mohlo současné uložení elektronické kontroly.¹⁵⁸

I přes výtky by toto opatření nemělo být přehlíženo, odborné vedení by mohlo mít velmi pozitivní vliv na obviněného a může zamezit protiprávnímu jednání.

3.4 Předběžná opatření

Predběžná opatření byla do trestního řádu přidána 88. novelou, která byla připojena k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, a nabyla účinnost 1. 8. 2013.

Účelem předběžných opatření je převážně ochrana obětí trestných činů, osob mu blízkých a společnosti jako celku.¹⁵⁹ Z důvodové zprávy také vyplývá, že poskytují ochranu i obviněnému, jelikož uložení předběžného opatření má zamezit jeho budoucímu nežádoucímu jednání, které by mohlo vést k použití přísnějších prostředků, jakým je např. vazba.¹⁶⁰

¹⁵⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 869.; RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 530.

¹⁵⁷ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 320–321.

¹⁵⁸ ZEMAN, P. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 90–91.

¹⁵⁹ JELÍNEK, J. *Predběžná opatření v trestním řízení*. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 5, s. 27.

¹⁶⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb.

Předběžná opatření se ukládají od zahájení trestního stíhání do právní moci rozsudku nebo jiného rozhodnutí, kterým řízení končí. Jejich uplatnění v průběhu trestního řízení je potřebné pro včasnou a účinnou reakci, která napomáhá individuální i generální prevenci. Uplatňují se především v souvislosti s tzv. domácím násilím nebo nebezpečným pronásledováním a u závažné nebo opakované trestné činnosti, ke které dochází na sportovních utkáních, v restauračních zařízeních nebo v obdobných prostorech. Předběžná opatření se nemusí vázat jen na vazbu a lze je uložit i samostatně.¹⁶¹ Jejich rozsah je také oproti vazbě širší a lze jej uložit i u méně závažných trestných činů, u kterých je vyloučeno vzít obviněného do vazby.¹⁶²

Podmínky, které je potřeba splnit pro uložení předběžného opatření, jsou upraveny v § 88b. Z nich vyplývá, že je lze uložit pouze obviněnému. Při přípravě návrhu předběžných opatření se uvažovalo i o možnosti je ukládat osobě podezřelé, ale od tohoto záměru se nakonec upustilo a nelze je tedy uložit ještě před zahájením trestního stíhání.

Další podmínkou je důvodná obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo dokoná trestný čin, o který se pokusil, anebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil. Jedná se o obdobné okolnosti, které jsou důvodem předstižné vazby.¹⁶³

Orgán rozhodující o předběžném opatření musí také zhodnotit důvodnost trestního stíhání. Zda dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán a má všechny znaky trestného činu a lze se důvodně domnívat, že jej spáchal obviněný.

Je také potřeba zkoumat, zda nelze jeho účelu dosáhnout jinak a zda uložení předběžného opatření vyžaduje ochrana oprávněných zájmů poškozeného, který je fyzickou osobou, zejména jeho života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti, nebo zájmů osob mu blízkých, nebo ochrana zájmů společnosti.¹⁶⁴

Jedním z předpokladů je tedy naplnění podmínek předstižné vazby (kromě výše trestní sazby). Z toho důvodu nelze tímto opatřením nahradit výlučně útěkovou vazbu, i když to ze samotného znění § 73 odst. 1 TrŘ výslovně nevyplývá. Pokud ale bude dán jak důvod

¹⁶¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1240.

¹⁶² JELÍNEK, J. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 5, s. 28.

¹⁶³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1240–1241.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 1243–1245.

předstížené vazby, tak i útěkové vazby, může dojít ke splnění podmínek pro uložení předběžného opatření a k rozhodnutí o nahrazení vazby předběžným opatřením.¹⁶⁵

Druhy předběžných opatření, které lze obviněnému uložit, jsou taxativně upraveny v § 88c. V úvahu přichází uložit předběžné opatření jednotlivě nebo i více vedle sebe. Vždy je potřeba posoudit podmínky pro jejich uložení samostatně a nezávisle.¹⁶⁶

Jedná se o:

„a) zákaz styku s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky (dále jen „zákaz styku s určitými osobami“),

b) zákaz vstoupit do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zdržovat se v takovém obydlí (dále jen „zákaz vstupu do obydlí“),

c) zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,

d) zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě,

e) zákaz vycestování do zahraničí,

f) zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti,

g) zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky,

h) zákaz hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek (dále jen „zákaz her a sázek“), nebo

i) zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti, jejíž povaha umožňuje opakování nebo pokračování v trestné činnosti (dále jen „zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti“).“¹⁶⁷

Další ustanovení od § 88d do § 88l TrŘ obsahují úpravu jednotlivých předběžných opatření.

3.4.1 Rozhodování o předběžných opatřeních

Orgánem, který rozhoduje v řízení před soudem o předběžných opatřeních, je předseda senátu. V přípravném řízení není rozhodování upraveno jednotně a závisí na povaze předběžného opatření. Státní zástupce rozhoduje v přípravném řízení tam, kde dochází předběžným opatřením k menšímu zásahu do osobní svobody obviněného. Jedná se o zákaz

¹⁶⁵ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 78.

¹⁶⁶ DRAŠTÍK, A. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 825.

¹⁶⁷ § 88c TrŘ.

styku s určitými osobami (§ 88d TrŘ), zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti (§ 88i TrŘ), zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky (§ 88j TrŘ) a zákaz her a sázek (§ 88k TrŘ). V ostatních případech rozhoduje na návrh státního zástupce soudce.

Oprávněné orgány rozhodují o uložení předběžného opatření z úřední povinnosti. Oběti trestného činu mohou zasílat podněty k uložení předběžného opatření.

Při rozhodování o uložení předběžného opatření se zkoumají konkrétní skutkové okolnosti případu a přihlíží se k opatřením, která byla obviněnému uložena také podle jiného právního předpisu. Lhůta pro vydání rozhodnutí není stanovena, ale v souladu se zásadou rychlosti trestního řízení a ze samotného smyslu předběžného opatření se rozhoduje bez zbytečných průtahů.

Předběžné opatření trvá, dokud to vyžaduje jeho účel, ale nejdéle do právní moci rozhodnutí, jímž se řízení končí. Souhlasím s Jelínkem, že v případě nahrazení vazby by mělo být předběžné opatření časově omezeno nejvyšší dobou trvání vazby. Tím by se zajistila jednotnost s ostatními opatřeními, které mohou vazbu nahradit.¹⁶⁸

Existuje několik důvodů pro zrušení nebo změnu výkonu předběžného opatření: za prvé je-li výkon předběžného opatření nemožný (např. z důvodu, že nastane podstatná změna poměrů a výkon předběžného opatření není opodstatněný), za další nelze-li plnění na obviněném spravedlivě požadovat (např. pro nepřiměřený zásah do práv obviněného), za třetí dokáže-li předběžné opatření splnit svůj účel i v menším rozsahu, než v jakém o něm bylo původně rozhodnuto (např. nastala podstatná změna okolností případu, kdy je výkon stále nutný, ale postačuje menší intenzita zásahu do práv obviněného). V těchto situacích je možné také uložit jiné předběžné opatření, které je v daném případě nezbytné, a uložení je v souladu se zákonnými podmínkami.¹⁶⁹

Obviněnému je umožněno podat žádost o zrušení předběžného opatření. O této žádosti se rozhoduje bez zbytečného odkladu a je k tomu oprávněn v řízení před soudem předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce. Při zamítnutí žádosti může obviněný po třech měsících od právní moci podat opakovanou žádost. Pokud uvede nové důvody, tak může podat žádost bez časového omezení.

¹⁶⁸ JELÍNEK, J. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 5, s. 28–29.

¹⁶⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1301–1302.

Rozhodnutí o předběžném opatření má formu usnesení, proti kterému je možné podat stížnost. Stížnost je oprávněn podat státní zástupce, obviněný a poškozený. Posledně jmenovaný subjekt je limitován na stížnosti proti rozhodnutí o předběžných opatřeních, které ukládají zákaz styku s určitými osobami a zákaz vstupu do obydlí.

Odkladný účinek má stížnost státního zástupce a poškozeného, pokud ji podává proti rozhodnutí o zrušení předběžného opatření. Pokud však byli při vyhlášení takového rozhodnutí přítomni a nepodali stížnost hned po vyhlášení, tak ta nebude mít odkladný účinek.

V případě, že obviněný neplní uložené povinnosti, tak je možné mu podle TrŘ uložit pořádkovou pokutu, jiný druh předběžného opatření nebo vzít obviněného do vazby za podmínek stanovených trestním řádem.¹⁷⁰

Diskutovanou otázkou bylo, zda porušení předběžného opatření naplňuje skutkovou podstatu trestného činu maření úředního rozhodnutí nebo vykázání podle § 337 TZ. K této problematice se vyjádřil i Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí 4 TZ 13/2019 a odmítl trestní postih při neplnění podmínek uloženého předběžným opatřením. Ve svém odůvodnění poukázal na to, že při schvalování zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, se řešila i tato otázka a bylo odmítnuto, aby závažnější případy neplnění podmínek uložených předběžným opatřením mohly být postihovány jako trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 TZ a vzhledem k ochraně poškozeného, osob jemu blízkých i celé společnosti je využití institutů podle § 88o TrŘ vhodnější.

V § 337 odst. 2 TZ se sice hovoří o předběžných opatřeních, ale z tohoto ustanovení je zřejmé, „...že předběžným opatřením soudu neměl zákonodárce na mysli uložená předběžná opatření podle trestního řádu, nýbrž předběžná opatření ukládaná podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z. ř. s.“), neboť podle tohoto zákona ani není vůči osobě (povinnému), která porušuje po provedení výkonu takového rozhodnutí, možné uplatnit nějaká přísnější a účinnější opatření, pouze existuje možnost na návrh oprávněné osoby provést opětovný výkon (srov. § 496 z. ř. s.). Uplatnění trestněprávní odpovědnosti je proto v takovém případě daleko smysluplnější.“¹⁷¹

¹⁷⁰ JELÍNEK, J. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 5, s. 28–29.

¹⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2019, sp. zn. 4 Tz 13/2019.

3.5 Peněžitá záruka

Peněžitá záruka je upravena v § 73a TrŘ. Lze jí nahradit vazbu útěkovou a vazbu předstižnou. U vazby předstižné je zákonné omezení, kdy nelze peněžitou záruku přijmout u taxativně vyjmenovaných trestných činů. Tento výčet se rozšířil novelou TrŘ č. 41/2009 Sb. o další velmi závažné trestné činy, u kterých peněžitá záruka podle zákonodárce nepostačuje k eliminaci obavy z jednání uvedeného v § 67 písm. c) TrŘ.¹⁷² Toto omezení se při náhradě předstižné vazby u opatření podle § 73 TrŘ nevyskytuje. Přitom je peněžitá záruka institutem, který působí na vůli obviněného velmi intenzivně a pokud je stanovena podle zákonných podmínek, tak je zřejmě v eliminaci hrozby jednání odůvodňující vazbu účinnější než jiná opatření.¹⁷³ Z toho důvodu nemůžu souhlasit se záměrem zákonodárce, že u tohoto efektivního opatření vyloučil možnost nahrazení vazby podle § 67 písm. c) TrŘ u některých z vypočtených trestných činů a nenechal na úvaze orgánu rozhodujícím o vazbě, aby podle konkrétních skutečností rozhodl, zda peněžitá záruka dokáže nahradit účel vazby.

3.5.1 Proces přijetí peněžitě záruky

Až na výjimečné situace se o peněžitě záruce rozhoduje dvoufázově. Nejprve se rozhodne o přípustnosti přijetí peněžitě záruky a až poté se rozhodne o samotném přijetí peněžitě záruky.¹⁷⁴

Dle ustanovení § 73a odst. 2 TrŘ se o přípustnosti přijetí peněžitě záruky rozhoduje na návrh obviněného nebo osoby, která nabízí složení peněžitě záruky. Součástí návrhu může být i výše nabízené peněžitě záruky, ale orgán rozhodující o vazbě není tímto návrhem vázán a může stanovit jinou částku.¹⁷⁵ O návrhu rozhodne, že:

„a) přijetí peněžitě záruky je přípustné, a zároveň s přihlédnutím k osobě a k majetkovým poměrům obviněného nebo toho, kdo za něho složení peněžitě záruky nabízí, k povaze a závažnosti trestného činu, pro který je obviněný stíhán, a závažnosti důvodů vazby určí výši peněžitě záruky v odpovídající hodnotě od 10 000 Kč výše a způsob jejího složení, nebo

¹⁷² Důvodová zpráva k novele trestního řádu č. 41/2009 Sb.

¹⁷³ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 531.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 535.

¹⁷⁵ DRAŠTÍK, A. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 573.

b) *vzhledem k okolnostem případu nebo závažnosti skutečností odůvodňujících vazbu nabídku peněžité záruky nepřijímá.*¹⁷⁶

Při stanovení výše peněžité záruky je orgán rozhodující o vazbě limitován dolní hranicí, která je stanovena na částce 10 000 Kč. Při rozhodování o konkrétní výši záruky bere v úvahu:

- a) osobu a majetkové poměry obviněného nebo toho, kdo za něho složení peněžité záruky nabízí.

U tohoto kritéria se zkoumají výdělkové možnosti, movitý i nemovitý majetek, množství finanční hotovosti, ale také osobní a rodinné poměry obviněného, jeho zdravotní stav a další.

- b) povahu a závažnost trestného činu, pro který je obviněný stíhán.

U závažnosti se přihlíží k majetkové škodě, kterou měl činem způsobit, ale primárně se z této skutečnosti výše peněžité záruky neodvozuje. Cílem totiž není náhrada škody, ale náhrada důvodů vazby.

- c) závažnost důvodů vazby.

U závažnosti důvodů vazby se bude zkoumat, zda dokáže peněžítá záruka naplnit svůj účel. Tedy zda zamezí nebo minimalizuje obavu, že se obviněný bude chovat způsobem uvedeným v § 67 písm. a) nebo písm. c) TrŘ.¹⁷⁷

Široké vymezení kritérií poskytuje soudu možnost komplexního zhodnocení konkrétních podmínek případu a majetkových poměrů osoby, která nabízí peněžitou záruku. To s sebou přináší i velké rozdíly ve stanovení výše peněžité záruky, a proto je kladen důraz na náležité odůvodnění rozhodnutí, které vylučuje svévoli.¹⁷⁸

Až po rozhodnutí o přípustnosti peněžité záruky podle § 73a odst. 2 TrŘ a jejím složení na účet soudu může orgán rozhodující o vazbě vydat rozhodnutí podle § 73a odst. 1 TrŘ, kterým rozhodne o ponechání obviněného na svobodě nebo o jeho propuštění na svobodu.

Komentář k trestnímu řádu nevyklučuje i výjimečný případ, kdy orgán rozhodující o vazbě rozhodne jediným usnesením. *„Spojení těchto dvou rozhodnutí v jednom usnesení se dvěma výroky by mohlo přicházet v úvahu jen v tom případě, pokud by obviněný (popř.*

¹⁷⁶ § 73a odst. 2 TrŘ.

¹⁷⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 888; DRAŠTÍK, A. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 575.

¹⁷⁸ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 83.

*jiná osoba) učinil návrh podle § 73a odst. 2 na přijetí peněžité záruky v určité výši a současně tento peněžní obnos složil na účet orgánu rozhodujícího o vazbě, přičemž tento orgán by návrh v celém rozsahu (včetně výše peněžité záruky i způsobu složení) v rozhodnutí o vazbě akceptoval a mohl by tedy rozhodnout současně jedním výrokem usnesení o přípustnosti peněžité záruky včetně určení její výše a způsobu jejího složení a druhým výrokem o ponechání obviněného na svobodě nebo o jeho propuštění z vazby na svobodu za současného přijetí složené peněžité záruky.*¹⁷⁹

V praxi tak spíše přichází v úvahu obstarání dostatečné peněžní částky, o které se obhajoba domnívá, že by mohla být pro soud dostatečná. Pokud tomu tak opravdu bude, pak strana obhajoby co nejdříve po rozhodnutí o přípustnosti přijetí peněžité záruky složí na účet soudu stanovenou částku. Tím se naplní předpoklad k soudnímu rozhodnutí o ponechání obviněného na svobodě nebo o jeho propuštění na svobodu, za současného složení peněžité záruky.¹⁸⁰

Peněžítá záruka se skládá v české měně, a to buď hotovostně nebo bezhotovostně poukázáním na účet soudu. Peníze je možné poslat i poštovní poukázkou. V takovém případě je složením záruky okamžik dojití peněz na účet soudu.

Orgánem, který rozhoduje o přípustnosti a přijetí peněžité záruky při rozhodování o vzetí obviněného do vazby nebo o jeho propuštění z vazby, je soud nebo soudce. V přípravném řízení rozhoduje i státní zástupce, ale jen při rozhodování o propuštění obviněného z vazby, a to za podmínky, že nabídce přijetí peněžité záruky vyhoví. Pokud této nabídce nevyhoví, tak ji musí nejpozději do pěti pracovních dnů od jejího doručení předložit příslušnému soudci.

Rozhodnutí o přijetí nebo nepřijetí peněžité záruky je povahou rozhodnutí o vazbě a má formu usnesení, proti kterému lze podat stížnost. Odkladný účinek má pouze stížnost státního zástupce proti usnesení o přijetí peněžité záruky a propuštění obviněného z vazby.¹⁸¹

Pokud složení nabízí osoba odlišná od obviněného, lze její nabídku přijmout jen za podmínky, že s tím výslovně souhlasí obviněný. Souhlas může být dán v písemné nebo v ústní formě do protokolu. Souhlas nelze nahradit souhlasem jiné osoby (např. obhájcem) ani v případě, že je osoba omezena na svéprávnosti nebo se jedná o mladistvého.

¹⁷⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 884.

¹⁸⁰ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 323.

¹⁸¹ DRAŠTÍK, A. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 573–574.

Osoba, která nabízí složení záruky za obviněného, musí být před přijetím nabídky informována orgánem rozhodujícím o vazbě o podstatě obvinění a o skutečnostech, v nichž je shledáván vazební důvod. Jen tak může náležitě zvážit složení peněžitě záruky za obviněného.¹⁸² Peněžitá záruka tak chrání i jeho zájmy a není to vůči této osobě jediná poučovací povinnost. Podle § 73a odst. 9 TrŘ je nutné předem poučit obviněného a složitele odlišného od obviněného o důvodech, pro které může záruka připadnout státu nebo může být použita na zaplacení peněžitěho trestu, nákladů trestního řízení nebo k uhrazení pohledávky poškozeného. Nejedná se o obecnou poučovací klauzuli, ale o procesní podmínku pro přijetí peněžitě záruky ze strany soudu. Soud musí před přijetím peněžitě záruky ověřit, zda se takové poučení osobě skládající záruku dostalo. Tato povinnost je ještě u složitele odlišného od obviněného umocněna, jelikož je vrácení záruky podmíněné chováním obviněného, nikoliv chováním složitele.

V těchto případech slouží splnění poučovací povinnosti i k ochraně zájmů státu a poškozené osoby. Bez poučení by bylo vyloučeno užít takové složené peníze k zaplacení peněžitěho trestu, nákladů trestního řízení, případně k úhradě pohledávky poškozeného.¹⁸³

3.5.2 Trvání, zrušení a změna peněžitě záruky

Peněžitá záruka podle § 73a odst. 6 TrŘ trvá do okamžiku rozhodnutí soudu o připadnutí peněžitě záruky státu nebo o zrušení peněžitě záruky. Pokud tak nerozhodne, trvá u obviněného, který byl pravomocně odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo peněžitěmu trestu, do dne, kdy obviněný nastoupí výkon trestu odnětí svobody, zaplatí peněžitý trest a náklady trestního řízení.

Ustanovení § 73a odst. 6 TrŘ kromě doby trvání vazby upravuje situaci při nezaplacení peněžitěho trestu nebo nákladů trestního řízení ve stanovené lhůtě. V takovém případě se peněžitá záruka použije k jejich zaplacení, a to bez ohledu, jestli ji složil obviněný nebo jiná osoba.¹⁸⁴ Ustanovení § 73a odst. 6 TrŘ se použije přednostně před ustanovením § 73 odst. 7 a 8 TrŘ. Z toho důvodu dojde k vyrozumění poškozeného o možnosti se uspokojit z peněžitě záruky až po splnění povinností uvedených v § 73a odst. 6 TrŘ.

¹⁸² RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 533.

¹⁸³ Nález Ústavního soudu ze dne 14. června 2016, sp. zn. III. ÚS 2787/15.

¹⁸⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 893.

Podmínkou pro postup podle § 73 odst. 7 TrŘ je to, že byla obviněnému odsuzujícím rozsudkem uložena povinnost nahradit poškozenému majetkovou škodu nebo nemajetkovou újmu v penězích a poškozený požádá nejpozději do tří měsíců od vyrozumění soudu o to, aby byla jeho pohledávka uspokojena z peněžité záruky. Poškozený je také poučen, že pokud o uspokojení nepožádá, tak se peněžítá záruka vrátí osobě, která ji složila.

Prostředky nemusí vždy postačovat k uspokojení pohledávek všech poškozených. V takovém případě se pohledávky uspokojí poměrně.¹⁸⁵

Důvodem pro zrušení peněžité záruky je pominutí důvodů, které vedly k jejímu přijetí, „(např. nově vyvstal důvod vazby podle § 67 písm. b) TrŘ, proti obviněnému bylo zahájeno trestní stíhání pro některý z trestných činů uvedených v § 73a odst. 1, nebo naopak trestní stíhání obviněného bylo zastaveno, věc byla postoupena jinému orgánu, došlo k zásadní změně právní kvalifikace tak, že peněžítá záruka již není namístě atd.).“¹⁸⁶

Takovým důvodem není, pokud složitel po řádném poučení a složení peněžité záruky změnil názor a dospěl k závěru, že nadále nechce ponechat takto složené peníze k nahrazení vazby obviněného a že je potřebuje pro svou činnost.¹⁸⁷

Po rozhodnutí o zrušení peněžité záruky se přezkoumávají soudem nebo státním zástupcem důvody vazby. Pokud tu takové důvody jsou, tak v přípravném řízení podá státní zástupce k soudu návrh na vzetí obviněného do vazby. V řízení před soudem rozhodne o vzetí obviněného do vazby soud i bez takového návrhu.¹⁸⁸

Po zrušení peněžité záruky se vrací složiteli složená částka a pokud byla uložena na bankovní účet, tak se vrací včetně úroků, pokud je vynesla.¹⁸⁹

Důvodem pro změnu peněžité záruky je změna okolností rozhodných pro určení její výše. „(proti obviněnému bylo zahájeno trestní stíhání pro další trestné činy nebo byl upozorněn na změnu právní kvalifikace anebo trestní stíhání pro některé trestné činy bylo zastaveno nebo došlo k vypuštění některé právní kvalifikace, přičemž v důsledku změny okolností věci a závažnosti důvodů vazby anebo s přihlédnutím k osobě obviněného a jeho

¹⁸⁵ DRAŠTÍK, A. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 577–578.

¹⁸⁶ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 538.

¹⁸⁷ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 4 To 561/2002.

¹⁸⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 893.

¹⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. března 1996, sp. zn. 2 Tzn 44/95.

*majetkovým poměrům, popř. osoby, která peněžitou záruku složila, je namístě zvýšení výše peněžité záruky, anebo naopak její snížení).*¹⁹⁰

Ke zrušení peněžité záruky nebo změně její výše je možné podat návrh obviněným nebo osobou, která za obviněného peněžitou záruku složila, anebo rozhodne soud nebo státní zástupce bez návrhu, z úřední povinnosti.

Orgánem, který rozhoduje o zrušení peněžité záruky nebo o změně výše peněžité záruky, je v řízení před soudem soud a v přípravném řízení státní zástupce, který vede řízení. Jedná se o rozhodnutí o vazbě vydávané ve formě usnesení, proti němuž je přípustná stížnost bez odkladného účinku. Pokud rozhodnutí vydal státní zástupce, tak o stížnosti rozhoduje soud.¹⁹¹

3.5.3 Případnutí peněžité záruky státu

V § 73a odst. 4 Tr Ř jsou upraveny podmínky, za kterých připadá peněžítá záruka státu.

Důvody pro případnutí státu jsou čtyři a první z nich je, že obviněný uprchne do ciziny, skrývá se v tuzemsku či neoznámí změnu svého pobytu a tím znemožní doručení předvolání nebo jiné písemnosti soudu, státního zástupce nebo policejního orgánu.

Druhým důvodem je, že se obviněný zaviněně nedostaví na předvolání k úkonu trestního řízení, jehož provedení je bez přítomnosti obviněného vyloučeno. Podmínkou pro případnutí peněžité záruky státu je řádné předvolání k úkonu. Až na výjimečné situace se jedná o úmyslné zavinění, kdy se obviněný snaží zmařit provedení příslušného úkonu trestního řízení. Úkonem, jehož provedení je bez přítomnosti obviněného vyloučeno, je zejména výslech obviněného, konfrontace, rekognice, vyšetření duševního stavu, prohlídka těla, hlavní líčení, které nelze provést v nepřítomnosti obžalovaného, a další úkony, kdy je přítomnost obviněného nutná k jejich provedení.

Třetím důvodem je, že obviněný opakuje trestnou činnost nebo se pokusí dokonat trestný čin, který dříve nedokonal nebo který připravoval nebo kterým hrozil.

Posledním důvodem je vyhýbání se výkonu uloženého trestu odnětí svobody nebo peněžitého trestu. Musí se jednat o úmyslné vyhýbání a nepostačuje jen samotné nenastoupení do výkonu trestu odnětí svobody nebo nezaplacení peněžitého trestu, ale musí

¹⁹⁰ RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 538.

¹⁹¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 892.

se jednat i o další úkony, kterými maří výkon těchto trestů.¹⁹² „Např. u trestu odnětí svobody sebepoškození v úmyslu vyhnout se nástupu tohoto trestu, uprchnutí nebo skrývání, aby se vyhnul uvedeným trestům, kdy jde o obdobné důvody jako v písmenu a), avšak po právní moci rozsudku; u peněžitého trestu snaha zabránit výkonu tohoto trestu tím, že zašantročí majetek nebo často mění zaměstnání, aniž k tomu má vážný důvod, anebo tím, že záměrně rozváže pracovní poměr a přijme zaměstnání s podstatně nižším výdělkem atd.“¹⁹³

Orgánem, který rozhoduje o případnutí peněžité záruky státu je soud a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. I zde se jedná o rozhodnutí o vazbě ve formě usnesení. Strany proti tomuto rozhodnutí mohou podat stížnost, která má odkladný účinek.

Jak už bylo řečeno výše, je potřeba obviněného a případnou osobu, která peněžitou záruku složila, poučit o případech, kdy peněžitá záruka připadá státu.¹⁹⁴

Pokud se vyskytne některý z důvodů případnutí peněžité záruky státu, tak o něm musí orgán rozhodující o vazbě neprodleně rozhodnout. Jinak hrozí, že zaniknou vazební důvody ještě předtím, než se o případnutí peněžité záruky státu rozhodne. Tím by došlo k zániku práva na případnutí těchto prostředků státu.¹⁹⁵

3.6 Nahrazení vazby u mladistvého

Dne 1. 1. 2004 nabyl účinnosti zákon č. 218/2003 sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Zákon je ve vztahu speciality vůči obecným právním předpisům.¹⁹⁶ V případě, že ZSVM neobsahuje speciální úpravu, tak se použije podle povahy věci některý z obecných právních předpisů.

ZSVM upravuje trestní odpovědnost mládeže, ukládání opatření za protiprávní činy, řízení ve věcech mládeže a výkon těchto opatření. Mládež je kategorizována na děti mladší patnácti let a na mladistvé, přičemž mladistvý je osobou, která v době spáchání provinění dovršila patnáctý rok věku a nepřekročila osmnáctý rok svého věku.

¹⁹² RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 536–537.

¹⁹³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 892.

¹⁹⁴ RŮŽIČKA, M., ZEŽULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 536–537.

¹⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2013, sp. zn. 8 Tz 22/2013.

¹⁹⁶ Je jimi TZ, TrŘ, zákon o sociálně-právní ochraně dětí, zákon o rodině a občanský soudní řád.

Východiskem pro úpravu je model restorativní justice, nikoliv retributivní. Důraz je kladen na nalezení sociálního uplatnění mladistvého a předcházení trestné činnosti. Toto pojetí tak reaguje nejen na stíhaný čin, ale i na osobní poměry mladistvého a snaží se o co nejindividuálnější přístup.

Výchovné působení je zesíleno spoluprací s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, se zájmovými sdruženími občanů a s osobami, které realizují probační programy.¹⁹⁷

3.6.1 Vazba u mladistvého

Odlíšné pojetí v přístupu k mladistvým se odráží i v úpravě vazby. Do ní lze vzít mladistvého jen tehdy, nelze-li účelu vazby dosáhnout jinak. U mladistvých je ještě více zdůrazněna výjimečnost a subsidiarita tohoto zajišťovacího prostředku. Vazba na mladistvého působí ještě negativnějším dojmem, než je tomu u dospělé osoby a může zanechat trvalejší následky. Izolace od jeho rodinného a sociálního prostředí doléhá na mladistvého jak po sociální, tak psychologické stránce a může být tak velkým nátlakem, že povede až k doznání mladistvého.¹⁹⁸

Mladistvý musí mít vždy možnost se vyjádřit k navrhované vazbě a případně i navrhnout opatření, kterým se má vazba nahradit. Pokud nebude mladistvému umožněno se seznámit s návrhem na vzetí do vazby, tak dojde k porušení čl. 5 odst. 1 EÚLP, čl. 8 odst. 2 LZPS a ustanovením TrŘ.¹⁹⁹

Možnost nahradit vazbu jiným opatřením se u mladistvého zkoumá v každém stádiu řízení z úřední povinnosti, a proto i při každém rozhodování o vazbě je třeba zvážit, zda nepřichází v úvahu jiná forma zajištění. Výsledky této úvahy musí být obsaženy v odůvodnění rozhodnutí o vazbě, včetně rozhodnutí o trvání vazby.²⁰⁰

O vzetí mladistvého do vazby rozhodují soudy pro mládež, což jsou specializované senáty činné v rámci obecných soudů.²⁰¹

¹⁹⁷ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 2–3.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 423.

¹⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 24. února 2005, sp. zn. II. ÚS 321/04.

²⁰⁰ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 528.

²⁰¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 425.

3.6.2 Opatření nahrazující vazbu u mladistvého

Mezi opatření, kterými lze dosáhnout účelu vazby, patří procesní i neprocesní prostředky. Mezi procesní prostředky nahrazující vazbu patří zejména záruka zájmového sdružení občanů nebo i jednotlivé důvěryhodné osoby schopné příznivě ovlivňovat chování mladistvého [§ 73 odst. 1 písm. a) TrŘ], písemný slib mladistvého [§ 73 odst. 1 písm. b) TrŘ], dohled probačního úředníka [§ 73 odst. 1 písm. c) TrŘ], přijetí peněžité záruky (§ 73a TrŘ), nebo umístění v péči důvěryhodné osoby (§ 50 ZSVM). Mezi neprocesní prostředky patří zejména umístění ve výchovném zařízení a použití tzv. včasné pomoci probačního úředníka, která nemá charakter dohledu. Jednotlivé prostředky, a to jak procesní, tak i neprocesní lze kombinovat navzájem.²⁰²

Tzv. včasná pomoc probačního úředníka by se v praxi měla více využívat vedle procesních prostředků. Je považována za velmi vhodnou alternativu nahrazení vazby. Kombinuje různé možnosti náhrady vazby s činností probačního úředníka, který poskytuje odbornou pomoc a snaží se změnit životní postoje a chování mladistvého. Probační úředník se také snaží o to, aby si uvědomil následky svého jednání. Pro mladistvého může tato včasná pomoc sehrát rozhodující roli pro jeho budoucí život.²⁰³

Nejčastějším opatřením, kterým se nahrazuje vazba u mladistvého, je umístění ve výchovném ústavu. Podobný vliv jako toto opatření má také záruka důvěryhodné osoby. Ta by mohla sehrát v nápravě významnou roli. Přesto se příliš často neukládá a soudy se s tímto opatřením nespokojí.

U mladistvého může být takovou důvěryhodnou osobou zpravidla rodič, učitel nebo vychovatel.²⁰⁴ Podmínky pro uložení nebudou splňovat ti rodiče, kteří měli s jeho výchovou závažné problémy, které mimo jiné vyústily ke spáchání trestné činnosti.²⁰⁵

Institut, který trestní řád nezná a u dospělých obviněných se neužije, je umístění v péči důvěryhodné osoby. Na rozdíl od záruky důvěryhodné osoby se nejedná o jednorázový akt a do opatření se aktivně zapojuje také mladistvý. Jedná se o péči, která předpokládá soustavnou starost o mladistvého. Tímto opatřením lze nahradit vazbu i v případě koluzního důvodu podle § 67 písm. b) TrŘ. Vychází to z charakteru péče o mladistvého, na kterého se

²⁰² Tamtéž, s. 426.

²⁰³ Tamtéž, s. 430.

²⁰⁴ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 528.

²⁰⁵ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 9. 1994, sp. zn. 5 To 441/94.

dá účinně a příznivě působit, a tím zabránit i jednání, které by odůvodňovalo koluzní vazbu.²⁰⁶

Pro uložení je vždy potřeba splnit dvě kumulativní podmínky. Těmi je, že:

- a) důvěryhodná osoba je ochotná a schopná se ujmout péče o mladistvého a dohledu nad ním. Dále se písemně zaváže, že bude o mladistvého pečovat a převezme odpovědnost za to, že se mladistvý na předvolání dostaví k orgánu činnému podle tohoto zákona a splní i další podmínky, které může určit orgán rozhodující o vazbě, a
- b) mladistvý souhlasí se svěřením do péče této osoby, kdy se navíc písemně zaváže, že se bude chovat podle dohodnutých podmínek a splní i další podmínky, které může současně orgán rozhodující o vazbě stanovit. Tímto souhlasem se má zajistit, že mladistvý přistupuje k tomuto opatření dobrovolně. Jen tak lze očekávat kladný výsledek působení.²⁰⁷

Těmito dalšími podmínkami jsou příkazy a zákazy. U nich bude záležet na konkrétní situaci u mladistvého. Typicky se jedná o to, aby neprodleně hlásil změny dotýkající se jeho osoby, aby se zdržel požívání alkoholu nebo nenavštěvoval určitá nevhodná zařízení. V rámci rozhodnutí lze uložit i předběžné opatření.²⁰⁸

Pokud důvěryhodná osoba nebo mladistvý neplní své závazky, tak je těchto závazků orgán rozhodující o vazbě zproští a současně určí jinou důvěryhodnou osobu, do jejíž péče by se mladistvý umístil, nebo přijme jiné opatření nahrazující vazbu. Nepřipadali to v úvahu, tak rozhodne o vazbě nebo vydá příkaz k zatčení mladistvého. Orgán rozhodující o vazbě tak učiní na návrh mladistvého, důvěryhodné osoby nebo i bez návrhu.²⁰⁹

²⁰⁶ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 466.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 467–468.

²⁰⁸ ŽATECKÁ, E. a M. HRUŠÁKOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 141.

²⁰⁹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 469.

4 Instituty, které lze uložit spolu s nahrazením vazby

Orgán rozhodující o vazbě může pro zesílení efektu uložit spolu s opatřením nahrazujícím vazbu zákaz vycestování do zahraničí anebo elektronickou kontrolu plnění povinností.

Zatímco prvně jmenovaný institut lze využít i u peněžité záruky, tak elektronická kontrola povinností je ukládána pouze spolu s opatřeními, které jsou vyjmenovány v § 73 odst. 1 TrŘ.

4.1 Zákaz vycestování do zahraničí uložený v souvislosti s nahrazením vazby

Orgán rozhodující o vazbě může současně s opatřením nahrazujícím vazbu uložit omezení, které spočívá v zákazu vycestování do zahraničí. Úprava je zakotvena v § 73 odst. 5 TrŘ a v § 73a odst. 3 TrŘ. Užije se na ní obdobně postup podle § 77a TrŘ, ve kterém je upraven zákaz vycestování do zahraničí jakožto zajišťovací institut. Zákaz vycestování do zahraničí je možné také uložit jakožto předběžné opatření podle § 88c písm. e) TrŘ. Jelikož se jedná o samostatné úpravy, tak je vždy potřeba v konkrétních případech posoudit, o kterou z těchto úprav se jedná.

Na úpravu zákazu vycestování do zahraničí, který je uložen spolu s opatřením nahrazujícím vazbu, se neuplatní podmínka ohledně typové závažnosti trestného činu, která je upravena v § 77a odst. 1 TrŘ.²¹⁰ Také nelze povolit vycestování do zahraničí z důležitých důvodů (zejména za účelem pracovní cesty).

Pokud ale orgán rozhodující o vazbě nahradí vazbu předběžným opatřením podle § 73 odst. 1 písm. d) TrŘ, které bude spočívat v zákazu vycestování do zahraničí, tak se přiměřeně užije ustanovení § 77a odst. 1 až 3, 5 a 6 TrŘ. Což umožní tuto výjimku z vycestování do zahraničí z důležitých důvodů povolit.

Nekoncepční řešení tohoto institutu spočívá i v možnosti uložit zároveň zákaz vycestování do zahraničí podle § 73 odst. 5 TrŘ nebo § 73a odst. 3 TrŘ, s uložením předběžného opatření spočívajícím v zákazu vycestování do zahraničí.²¹¹

Zákaz vycestování do zahraničí je institut, který dokáže cíleně vyloučit hrozbu z vyhýbání se trestnímu stíhání útekem do zahraničí. Pokud tato obava vyplývá

²¹⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 874–875.

²¹¹ GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 91–94.

z konkrétních skutečností a je možné nahradit vazbu některým opatřením, tak je vhodné spolu s ním uložit i zákaz vycestování do zahraničí. Nelze jej však ukládat při každém nahrazení útěkové vazby, ale je potřeba zkoumat, zda je v daném případě nezbytný.²¹²

Z rozhodnutí Ústavního soudu, ale i z evropských soudů plyne, že zákaz vycestování do zahraničí zasahuje do svobody pohybu, který je zaručen čl. 14 LZPS, čl. 2 Protokolu č. 4 k Úmluvě a čl. 45 Listiny základních práv EU. Tento zásah může být důvodný a zákonný, ale musí respektovat pravidla pro omezení základních práv a svobod. Uložení tohoto zákazu tak musí být náležitě odůvodněné, přičemž musí být aktuální, konkrétní a přesvědčivé. Proto je potřeba nezbytnost a opodstatněnost zákazu vycestování zkoumat po celou dobu jeho trvání, a to s ohledem na konkrétní okolnosti. Důvody opodstatňující jeho uložení mohou postupem času ztrácet na intenzitě, což je potřeba také brát v úvahu. Pokud by některý z těchto prvků absentoval, tak by byl zákaz vycestování do zahraničí považovaný za nepřiměřený.²¹³

V případě, že orgán rozhodující o vazbě rozhodne o uložení tohoto omezení, tak vyzve obviněného nebo toho, kdo má cestovní doklad obviněného u sebe, aby mu cestovní doklad ve stanovené lhůtě vydal, jinak mu bude odejmut. Lhůtu stanoví orgán rozhodující o vazbě. Obviněného nebo jinou osobu, která má cestovní doklad u sebe, je třeba poučit o možnosti uložení pořádkové pokuty a o tom, že pokud cestovní doklad dobrovolně nevydá, tak se použije postup pro odnětí věci podle § 79 TrŘ.

Pokud se zákaz vycestování do zahraničí týká občana České republiky, tak se opis rozhodnutí o uložení tohoto omezení spolu s vyrozuměním o vydání nebo odnětí cestovního dokladu zašle příslušnému orgánu k vydávání cestovního dokladu. Jakmile bude omezení zrušeno, tak se mu o zrušení pošle opis rozhodnutí spolu s vyrozuměním o vrácení cestovního dokladu obviněnému.²¹⁴

Obviněný může kdykoliv žádat o zrušení tohoto omezení, které bylo uloženo v souvislosti s nahrazením vazby. Orgán rozhodující o vazbě o žádosti rozhodne bez zbytečného odkladu. V případě zamítnutí může obviněný opakovat žádost až po uplynutí tří měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí, leda že uvede nové skutečnosti.

²¹² GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 91–92.

²¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 22. listopadu 2019, sp. zn. II. ÚS 2057/19.

²¹⁴ DRAŠTÍK, A. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 568.

Orgán rozhodující o vazbě může o zrušení omezení rozhodnout i z vlastního podnětu. Předpokladem je pominutí důvodů, které vedly k jeho uložení. Tímto orgánem rozhodujícím o vazbě je v řízení před soudem soud a v přípravném řízení státní zástupce. Ten také může žádost obviněného v přípravném řízení sám zamítnout.²¹⁵

4.2 Elektronická kontrola

Elektronická kontrola má v rámci vazby za cíl poskytnout kontrolu plnění povinností, které byly uloženy v rámci jednotlivých opatření nahrazujících vazbu. Bez elektronické kontroly lze zjistit neplnění těchto povinností pouze omezeným způsobem (např. u písemného slibu kontrola uložených povinností de facto chybí, u dohledu probačními úředníky je dohled prováděn jen několikrát do měsíce). Efektivní elektronická kontrola se tak jeví jako institut, který zajistí vyšší účinnost opatření nahrazujících vazbu a mohla by rozšířit využitelnost těchto opatření na všechny případy, kromě těch, kde je nepřetržitá fyzická kontrola obviněného nutná.²¹⁶ Tento potenciál je nezpochybnitelný, ale současná podoba jej neumožňuje rozvinout v plném rozsahu.²¹⁷

4.2.1 Vývoj elektronické kontroly v českém řádu

Elektronická kontrola byla zavedena novým TZ v souvislosti s realizací trestu domácího vězení, jehož kontrolu má zajišťovat probační úředník nebo elektronické sledování pomocí tzv. náramků.²¹⁸ Ověřit provoz elektronické kontroly měl zkušební projekt, který byl zahájen 1. 7. 2012. Nabyté zkušenosti se měly využít ke standardnímu použití při alternativním trestu domácího vězení. V té době se ještě neuvažovalo o použití tohoto prostředku v rámci opatření, kterým se nahrazuje vazba.

Projekt byl úspěšně vyzkoušen na 43 dobrovolnících z řad odsouzených a na 4 probačních úřednících. Na základě pozitivních poznatků bylo doporučeno, aby se elektronický monitoring začal využívat v „ostrém“ provozu.

V roce 2013 byla uzavřena smlouva na dodávku a zajištění provozu zařízení sloužícího k elektronickému monitorování odsouzených k trestu domácího vězení. Ta se nakonec

²¹⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 875.

²¹⁶ Důvodová zpráva k novele trestního řádu č. 150/2016 Sb.

²¹⁷ VICHEREK, R. Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *CPVP – Časopis pro právní vědu a praxi*, roč. XXVII, č. 1 (2019), s. 46.

²¹⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb.

nezrealizovala, jelikož amnestií prezidenta republiky došlo mimo jiné k prominutí uložených trestů domácího vězení a veřejná zakázka za téměř 230 milionů by představovala v takovém případě příliš vysoký peněžní náklad.

Od myšlenky elektronické kontroly se neupustilo a v následujícím roce došlo k vytvoření pracovní skupiny EMSON, která měla připravit podklady k realizaci další veřejné zakázky. Ani ta nebyla úspěšná a pro malý zájem účastníků byla zrušena.

Úspěšný byl až soutěžní dialog, jehož vítězem se stala společnost SuperCom. K uzavření smlouvy došlo v roce 2017 a v první fázi projektu získalo Ministerstvo spravedlnosti 280 náramků, provoz monitorovacího centra a školení zaměstnanců. Nejprve se náramky zkoušely na zaměstnancích Probační a mediační služby a následně byla elektronická kontrola spuštěna 23. 9. 2018.

K zapracování využití elektronického monitoringu i v rámci vazby došlo až novelou TrŘ z. č. 150/2016 Sb., která nabyla účinnost 1. 7. 2016. Novela umožnila uložení elektronického monitoringu v souvislosti s nahrazením vazby zárukou zájmového sdružení nebo důvěryhodné osoby, dohledem probačního úředníka, předběžným opatřením nebo písemným slibem obviněného.²¹⁹

Jedním z podkladů pro tuto novelu bylo i dotazníkové šetření Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, které bylo provedené mezi soudci, státními zástupci a probačními úředníky. Vyplývalo z něj, že opatření nahrazující vazbu, jsou využívána minimálně a případů je jen několik desítek ročně. Rizika spojená s ponecháním obviněného na svobodě byla pro většinu soudů příliš vysoká. Právě elektronická kontrola by měla taková rizika minimalizovat a vést k vyššímu využívání opatření nahrazujících vazbu. Tím také dojde ke zvýšení efektivity kontroly plnění podmínek a omezení uložených obviněnému v souvislosti s těmito opatřeními a také ke snížení vysokého stavu vězeňské populace. „Elektronická kontrola spolu s dalšími uloženými povinnostmi, především s povinností zdržovat se ve stanovený čas v určeném obydlí, dává navíc šanci vstřípit pachatelům určité návyky a naučit je pravidelnému dennímu režimu nikoliv v nápravném zařízení, ale v jejich vlastním prostředí. Lze se setkat i s teorií, že pachatel nacházející se tímto způsobem pod kontrolou v domácím prostředí je mnohem silněji motivován k proměně v řádného občana. Počítá se zde s významným psychologickým efektem elektronické kontroly ve smyslu jejího speciálního

²¹⁹ VICHEREK, R. Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *CPVP – Časopis pro právní vědu a praxi*, roč. XXVII, č. 1 (2019), s. 35–36.

*preventivního (odstrašujícího) účinku. Může-li obviněný očekávat, že elektronické sledování podstatně zvýší riziko odhalení porušení uložených povinností, nezanedbatelnou měrou to přispěje k posílení jeho sebekontroly.*²²⁰

Pozitivní efekt na redukcii počtu vězněných osob vyzdvihuje i doporučení Výboru ministrů členským státům o elektronickém monitoringu. V něm se zdůrazňuje i to, že odnětí svobody má být krajním opatřením a elektronický monitoring může být účinným a úsporným řešením, jak tuto problematiku vyřešit.

Doporučení se zaměřuje na elektronický monitoring obecně a obsahuje i základní zásady, které se u tohoto institutu využijí i v případě nahrazení vazby. Mezi ně patří např. přezkoumatelnost rozhodnutí o uložení nebo zrušení elektronického monitoringu, jeho přiměřenost a respektování práv osob, kterých se dotýká, anebo zákaz diskriminace.

Cílem je spravedlivé a účinné užívání elektronického monitoringu v rámci trestního práva.²²¹

4.2.2 Technické provedení elektronické kontroly při nahrazení vazby

Na elektronické kontrole prostřednictvím EMS se podílí ministerstvo spravedlnosti, místně příslušné středisko Probační a mediační služby a krajské oddělení EMS.

Orgány činné v trestním řízení spolupracují při projednávání případu obviněného s pracovníkem místně příslušného střediska Probační a mediační služby. Jedná se o vedoucího případu, který odpovídá za vedení případu a zpracovává stanovisko, zda je vhodné využít EMS. Také informuje soud o průběhu omezení nahrazení vazby.

Další osobou, která se na elektronickém monitorovacím systému podílí, je specialista EMS. Jedná se o probačního úředníka, který se zabývá technickou realizací EMS. Mezi jeho úkoly patří instalace koncových zařízení, řešení provozních incidentů a posuzuje podmínky pro výkon elektronické kontroly. Své poznatky předává vedoucímu případu.

Operační středisko ministerstva spravedlnosti provádí nepřetržitou kontrolu monitorovaných osob. Při incidentech kontaktuje monitorovanou osobu a řeší ho s ním. Pokud dojde k porušení podmínek, informuje vedoucího případu a v případě zásadního

²²⁰ Důvodová zpráva k novele trestního řádu č. 150/2016 Sb.

²²¹ Recommendation CM/Rec(2014)4 of the Committee of Ministers to member States on electronic monitoring. [online]. [cit. 15. 10. 2020] Dostupné z: <https://pjp-eu.coe.int/documents/41781569/42171329/CMRec+%282014%29+4+on+electronic+monitoring.pdf/c9756d5b-be0e-4c72-b085-745c9199bef4>

porušení podmínek také Policii ČR.²²² Informace o monitorovaných osobách se zaznamenávají v informačním systému. Získávají se prostřednictvím technických koncových zařízení, které jsou instalovány na těle monitorované osoby a v místě jejího pobytu. Tato koncová zařízení jsou čtyři: náramek, základnová stanice, komunikátor a alkohol tester.

Náramek je sledovací zařízení. Umísťuje se na noze monitorované osoby. Využívá radiofrekvenční technologie k lokalizaci obydlí a GPS technologii k lokalizaci ve volném prostoru. Obsahuje technologie, které oznámí neoprávněné sejmutí.

Základnová stanice je sledovací jednotka. Je pevně umístěná v obydlí obviněného. Vysílá a přijímá rádiové vlny a je spárována s náramkem. Obsahuje technologie, které oznámí přesunutí či zásah do něj.

V případě vstupu obviněného do obydlí naváže náramek se základnovou stanicí vysílání. Tato informace se zašle do informačního systému. V případě, že dojde k přerušení kontaktu těchto zařízení v době, kdy měl obviněný povinně setrvat v obydlí, tak informační systém EMS nahlásí na operační středisko bezpečnostní incident.

Ve volném prostoru se využívá GPS technologie, která zaměřuje svoji polohu v náramku a podle navigačních družic odesílá data o své poloze. V informačním systému EMS jsou zaznamenávány do mapových podkladů a jsou vyhodnocovány, zda nedošlo k zaměření na místech, ve kterých platí pro obviněného omezení.

Dalším koncovým zařízením je komunikátor. Podobá se mobilnímu telefonu. Slouží jak ke komunikaci mezi operátorem a monitorovanou osobou, tak i k ověření komunikující osoby prostřednictvím otisku prstu. Také využívá technologii GPS.

Alkohol tester neboli koncové zařízení na vzdálené testování alkoholu umožňuje vzdálené měření hladiny alkoholu v dechu. Ověřuje identitu a výsledky ověření identity a měření alkoholu se odesílají do informačního systému EMS.²²³

4.2.3 Realizace elektronické kontroly při nahrazení vazby

Vzhledem k intenzivnímu zásahu do práv obviněného a jeho nutné aktivní součinnosti se při výkonu tohoto opatření vyžaduje, aby orgán rozhodující o vazbě obviněného podrobně

²²² VICHEREK, R. Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *CPVP – Časopis pro právní vědu a praxi*, roč. XXVII, č. 1 (2019), s. 39.

²²³ Ministerstvo spravedlnosti. Elektronický monitorovací systém (EMS), s. 5–8 [online]. [cit. 20. 10. 2020] Dostupné z: https://naramky.justice.cz/wp-content/uploads/2019/03/brozura_procteniA5.pdf

poučil o průběhu elektronické kontroly. Je pak na obviněném, zda vzhledem k takovému zásahu slíbí, že poskytne veškerou potřebnou součinnost. Složení slibu je podmínkou pro vydání rozhodnutí o výkonu elektronické kontroly. Jen tak se dá předpokládat, že se obviněný podrobí všem podmínkám kontroly a opatření se nemine účinkem.²²⁴ Odepření slibu ještě automaticky neznamena, že orgán rozhodující o vazbě nenahradí vazbu některým opatřením podle § 73 odst. 1 TrŘ nebo § 73a TrŘ, a to i bez současného uložení elektronické kontroly. Stále je povinen vyhodnotit, zda je takové opatření vhodné a dokáže zamezit jednání obviněného, které by vazbu v konkrétním případě odůvodňovalo.

V některých případech nebude slib a vyjádření obviněného pro orgán rozhodující o vazbě dostačující. V takovém případě může požádat Probační a mediační službu o zprávu, která vyhodnotí vhodnost elektronické kontroly. Tím se také může předejít situaci, kdy je plnění ukládaných povinností nebo jejich elektronická kontrola nevhodná, případně právně či fakticky nemožná.²²⁵

Takové předchozí šetření je preferované Probační a mediační službou. Zkoumají se předpoklady pro využití EMS, jako je základní technická vhodnost obydlí obviněného (zda je pokryto signálem GPS, má stabilní zdroj elektřiny atd.) a zda jsou u obviněného přítomny rizikové a jiné skutečnosti, které mohou mít podstatný vliv na zajištění elektronického monitoringu (zdravotní omezení, rodinná a sociální situace, druh zaměstnání, problémové užívání alkoholu atd.). Šetření také zahrnuje osobní konzultace s obviněným a jeho poučení o podmínkách výkonu elektronické kontroly. Zjistí se jeho stanovisko a vyhodnotí se vhodnost uložení elektronické kontroly. U výkonu trestu domácího vězení nebo přeměně trestu odnětí svobody v trest domácího vězení je předběžné šetření velmi vhodné. Při rozhodování o vazbě to ovšem není ve všech případech praktické. Šetření trvá 3 týdny, čímž se vylučuje provedení při vzetí do vazby, kdy má soud na rozhodnutí 24 hodin. Komplikací je to také při žádosti o propuštění z vazby, kdy má dojít k rozhodnutí bez zbytečného odkladu. Což nelze považovat za dobu tří týdnů.

Předběžné šetření tak přichází v úvahu v rámci vazebního řízení zejména v řízení před soudem, kdy má soudce pro rozhodnutí o opatření nahrazující vazbu spolu s EMS delší časový prostor. Omezení je možné také využít po podání obžaloby, kdy má soudce na

²²⁴ VICHEREK, R. Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *CPVP – Časopis pro právní vědu a praxi*, roč. XXVII, č. 1 (2019), s. 40.

²²⁵ DRAŠTÍK, A. Trestní řád: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 567.

rozhodnutí 30 dní nebo pokud bude v soudním stádiu rozhodovat o prodloužení vazby. Je také reálné využít předběžné šetření v přípravném řízení, kdy státní zástupce rozhoduje o propuštění obviněného z vazby na svobodu.²²⁶

Právě z důvodu, že není možné mít vždy vypracované předběžné šetření v zákonných lhůtách pro rozhodnutí o elektronické kontrole, není toto předběžné šetření obligatorní. Původně se uvažovalo i o variantě, kdy by soud rozhodoval až na podkladě této zprávy. V takovém případě by mohlo dojít ke splnění podmínek pro výkon elektronické kontroly spolu s nahrazením vazby, ale přesto by byl obviněný vzat do vazby a propuštěn na svobodu až v momentě, kdy by byla k dispozici zpráva Probační a mediační služby. Tím by došlo k omezení postupu soudů a k zásahu do ústavně zaručených práv a svobod obviněného.

Přesto Probační a mediační služba ve svém dokumentu *Informace pro soudce a státní zástupce k součinnosti s probační a mediační službou v rámci zajištění elektronického monitoringu* považuje za nutné, aby si orgán rozhodující o vazbě vyžádal zprávu k možnosti využití EMS, bez které nebude možné zaručit bezproblémový výkon elektronické kontroly. Pokud by soud rozhodoval bez předběžného šetření, tak by musel ze spisového materiálu a především z výslechu obviněného u vazebního zasedání posoudit, zda tu není některá z překážek, která by využití elektronické kontroly znemožňovala. Soud by ale nebyl schopen takové informace ověřit. To může vést soudy k tomu, že budou návrhy obhajoby na uložení omezení podle § 73 odst. 4 TrŘ „...zamítat s odkazem na nemožnost provést předběžné šetření ze strany PMS (vedoucí k vyloučení překážek bránící elektronickému monitoringu) v případě vzetí do vazby podle § 68 odst. 1 TrŘ, v případě žádosti o propuštění z vazby podle § 71a TrŘ, případně i v případě prodloužení vazby v přípravném řízení podle § 72 odst. 1 TrŘ (v návaznosti na § 72 odst. 2 TrŘ). Pro takové zamítnutí však nemají soudy zákonný podklad, jelikož trestní řád uložení omezení podle § 73 odst. 4 TrŘ v těchto případech nevylučuje.“²²⁷

Problematická je také následná instalace náramku. Probační a mediační služba nedokáže zahájit elektronickou kontrolu v době, kdy bude pachatel ze zadržení nebo z vazby propuštěn. Při takovém propuštění je soudem uloženo, aby se obviněný dostavil v konkrétní lhůtě na místně příslušné středisko Probační a mediační služby. Lhůta je od dvou do pěti

²²⁶ VICHEREK, R. Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *CPVP – Časopis pro právní vědu a praxi*, roč. XXVII, č. 1 (2019), s. 41–42.

²²⁷ VICHEREK, R. Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *CPVP – Časopis pro právní vědu a praxi*, roč. XXVII, č. 1 (2019), s. 45.

dnů. Ve středisku si na obviněného vezmou telefonní číslo a následně v rámci dní jej bude specialista EMS kontaktovat. Během telefonického kontaktu si domluví schůzku v bydlišti obviněného, ve kterém specialista EMS nainstaluje základovou stanici a nasadí obviněnému náramek. K instalaci a deinstalaci dochází jen v pracovní dny od 08:00 do 16:30. Což také nepřispívá k co nejrychlejší instalaci.

Tato časová prodleva od doby rozhodnutí do doby instalace náramku je problematická. Riziko, že bude obviněný několik dnů od svého propuštění na svobodu nekontrolován, může být pro soudce překážkou k uložení omezení podle § 73 odst. 4 TrŘ. Zejména v případě útěkové vazby.²²⁸

Do budoucna by bylo vhodné zajistit instalaci náramku ihned po rozhodnutí o uložení tohoto omezení. Tím se zajistí kontrola polohy obviněného, která výrazně zamezí tomu, že se bude obviněný skrývat (a pokud by došlo k manipulaci s náramkem, tak by ihned zakročila Policie ČR) a pokračovat v trestné činnosti (záznam s lokalizací jeho pohybu je uchováván po dobu 1 roku). K instalaci základové stanice může dojít později. V případě zadržení by také mohla Policie ČR prověřit, zda nejsou v obydlí překážky bránící elektronickému monitoringu, čímž by se vyloučila nemožnost výkonu tohoto opatření.²²⁹

²²⁸ VICHEREK, R. Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *CPVP – Časopis pro právní vědu a praxi*, roč. XXVII, č. 1 (2019), s. 43–45.

²²⁹ Tamtéž, s. 46.

Závěr

Na závěr své diplomové práce bych rád znovu vyzdvihl, že je vazba zajišťovacím institutem, který má zamezit možnému budoucímu chování obviněného, ale nelze ji považovat za trest. Svou povahou se tak dostává do kolize se zásadou presumpce nevinny. Proto je třeba k vazbě i tímto způsobem přistupovat a důsledně dbát principů, na kterých je vystavěna.

Jelikož jsem se při vypracování této diplomové práce setkal se nezanedbatelným množstvím rozhodnutí, která musel korigovat až Ústavní soud, tak se nejedná jen o planý apel a je potřeba trvat na zákonném rozhodování. Včetně toho, aby při důvodnosti vazby orgán rozhodující o vazbě zkoumal, zda ji nelze nahradit jiným opatřením. Právě tato opatření nahrazující vazbu jsou hlavním předmětem, kterým jsem se v této práci zabýval.

Současná úprava poskytuje příslušným orgánům množství vhodných prostředků pro nahrazení vazby. Jde tak vidět snaha zákonodárce o postupné rozšiřování těchto opatření. Není tak dávnou minulostí, kdy si československé orgány musely vystačit s písemným slibem a zárukou společenské organizace. Po roce 1989 došlo k úpravě již existujících opatření a k návratu peněžitě záruky, která má svou dlouhou tradici při nahrazení vazby, a její historické základy se promítají i do dnešní úpravy. Postupně přibyl dohled probačního úředníka a předběžná opatření. Došlo také k zavedení sekundárních institutů. Musím také vyzdvihnout novelu TrŘ č. 265/2001 Sb., která rozšířila využívání náhradních opatření.

Platná opatření se tak od sebe dostatečně odlišují a umožňují relativně široký výběr. Existující možnosti tak podle mého názoru vytvářejí efektivní nástroj pro dosažení účelu útěkové a předstižné vazby, aniž by některé z opatření bylo nadbytečné.

U písemného slibu nebo záruky za další chování obviněného může panovat skepse, nakolik jsou účinné, ale při vhodné kombinaci s jiným opatřením nahrazujícím vazbu mohou dosáhnout svého účelu. Při kumulaci opatření je ale třeba dbát i na to, že každé jednotlivé opatření také zasahuje do práv obviněného a čím víc je jich uloženo, k tím většímu zásahu do práv dochází. Je proto třeba zvážit, zda je tato kumulace opravdu nutná.

Při uložení dohledu probačního úředníka se obviněný pravidelně setkává s probačním úředníkem a plní další povinnosti. Častější ukládání sráží aplikační praxe, ale samotný dohled by mohl pod odborným vedením probačního úředníka zajistit účel vazby a také pozitivně ovlivnit budoucí život obviněného.

Předběžná opatření představují okruh povinností, které lze obviněnému uložit. Dokážou přesně zacílit na eliminaci určitého chování, což je považováno za jejich velké plus.

Peněžitá záruka je také velmi efektivním prostředkem. Hrozba ztráty finančních prostředků je pro obviněného velmi motivující. Musím ale kriticky hodnotit nemožnost nahradit předstížnou vazbu u některých trestných činů tímto opatřením. Jsem příznivcem toho, aby orgán rozhodující o vazbě rozhodoval na základě konkrétních okolností případu, z kterých vyhodnotí, zda peněžitá záruka dosáhne účelu vazby. Můj názor nesdílí soudci, kteří se účastnili dotazníkového šetření Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Až na úplné výjimky zastávají souhlasný názor se současnou úpravou.²³⁰

K doplnění výše popsaných institutů mohou sloužit sekundární opatření. Velký potenciál vidím v elektronickém monitoringu, který dokáže obviněného nepřetržitě kontrolovat. Elektronický monitoring se ale stále potýká s problémy, hlavně technického rázu, o kterých jsem psal v poslední kapitole. Jakmile dojde k jejich odstranění, bude možné uvažovat, zda by elektronická kontrola nemohla být ukládána jako samostatné opatření nahrazující vazbu. U druhého sekundárního opatření, kterým je zákaz vycestování do zahraničí, by dle mého názoru mělo dojít ke sjednocení podmínek mezi tímto opatřením a předběžným opatřením zákazu vycestování do zahraničí.

Lze uzavřít, že dochází k posilování možností nahrazení vazby. Stále se ale nejedná o často využívané alternativy k vazbě. K častější aplikaci by mohlo pomoci odstranění technických, případně i administrativních nedostatků. Pak by se mohla zvýšit ochota orgánů rozhodujících o vazbě pro ukládání těchto opatření.

²³⁰ ZEMAN, P. *Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 61.

Seznam použitých zkratk

EMS – Elektronický monitorovací systém

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

LZPS – Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jakou součástí ústavního pořádku České republiky

TrŘ – Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

TZ – Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

ZSVM – Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Seznam použitých zdrojů

1 Seznam použité literatury

- DRAŠTÍK, A. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7.
- DRAŠTÍK, A. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4.
- FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-348-5.
- GALOVCOVÁ, I. *Vazba v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-451-0.
- GŘIVNA, T. a kol. *Právo na obhajobu – Teorie a praxe 21. století*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-593-7.
- JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-44-1.
- KALLAB, J. *Učebnice trestního řízení platného v Čechách a v zemi Moravskoslezské*. Brno: Nákladem Čs. Akademického spolku Právnick, 1930.
- MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. přepracované vydání. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4.
- MANDÁK, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha, 1975.
- MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 2. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-678-6.
- RŮŽIČKA, M., ZEZULOVÁ, J. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-817-7.
- STORCH, F. *Vyručení obviněného z vazby vyšetřovací*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1895.
- STORCH, F. *Trestní řízení rakouské. II. Díl*. Praha: Nákladem právnické jednoty, 1897.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

- ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-350-9.
- VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-321-9.
- VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4056-4.
- ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-848-2.

2 Seznam použitých internetových zdrojů

- Recommendation CM/Rec(2014)4 of the Committee of Ministers to member States on electronic monitoring. [online]. [cit. 15. 10. 2020] Dostupné z: <https://pjp-eu.coe.int/documents/41781569/42171329/CMRec+%282014%29+4+on+electronic+monitoring.pdf/c9756d5b-be0e-4c72-b085-745c9199bef4>
- MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Elektronický monitorovací systém (EMS). In: *naramky.justice.cz* [online]. [cit. 20. 10. 2020] Dostupné z: https://naramky.justice.cz/wp-content/uploads/2019/03/brozura_procteniA5.pdf

3 Seznam použitých právních předpisů

- Doporučení R(99)22 Výboru ministrů členským státům ohledně přeplněnosti vězeňských zařízení a nárůstu počtu vězňů.
- Doporučení Rec (2006)13 Výboru ministrů členským státům o výkonu vazby, podmínkách jejího výkonu a zárukách proti jejímu zneužití.
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění pozdějších předpisů
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jakou součástí ústavního pořádku České republiky
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

- Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech
- Zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 150/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 178/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád
- Zákon č. 197/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
- Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě)
- Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
- Zákon č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, zákon č. 21/1992 Sb., o bankách a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku
- Zákon č. 45/2010 Sb., o obětech trestných činů

- Zákon č. 558/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád a zákon o ochraně státního tajemství
- Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním
- Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním

4 Seznam použité judikatury

- Nález Ústavního soudu ze dne 10. prosince 1997, sp. zn. II. ÚS 347/96.
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. října 2001, sp. zn. I. ÚS 303/01.
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. ledna 2002, sp. zn. I. ÚS 432/01.
- Nález Ústavního soudu ze dne 1. dubna 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03.
- Nález Ústavního soudu ze dne 24. února. 2005, sp. zn. II. ÚS 321/04.
- Nález Ústavního soudu ze dne 9. února. 2006, sp. zn. I. ÚS 263/05.
- Nález Ústavního soudu ze dne 23. května 2006, sp. zn. I. ÚS 470/05.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. listopadu 2006, sp. zn. III. ÚS 612/06.
- Nález Ústavního soudu ze dne 28. března 2007, sp. zn. II. ÚS 336/06.
- Nález Ústavního soudu ze dne 20. května 2008, sp. zn. Pl. ÚS 12/2007.
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. září 2009, sp. zn. Pl. ÚS 18/2007.
- Nález Ústavního soudu ze dne 15. prosince 2015, sp. zn. III. ÚS 1301/13.
- Nález Ústavního soudu ze dne 14. června 2016, sp. zn. III. ÚS 2787/15.
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. listopadu 2019, sp. zn. II. ÚS 2057/19.
- Rozhodnutí ESLP ve věci Garcia Alva proti Německu ze dne 13. února 2001, stížnost č. 23541/94.
- Rozhodnutí ESLP ve věci Nikolova proti Bulharsku ze dne 25. března 1999, stížnost č. 31195/96.
- Rozhodnutí ESLP ve věci Delcourt proti Belgii ze dne 17. ledna 1970, č. 2689/65, Série A, č. 11.
- Rozsudek ESLP ve věci Fešar proti České republice ze dne 13. listopadu 2008, stížnost č. 76576/01.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. května 2003, sp. zn. 4 Tz 24/2003.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2019, sp. zn. 4 Tz 13/2019.
- Usnesení Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 22. února 1988, sp. zn. 4 To 12/88.

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. října 1992 sp. zn. 6 To 48/92.
- Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. září 1994, sp. zn. 5 To 441/94.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. ledna 1995, sp. zn. 7 To 2/95.
- Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 9. června 1995, sp. zn. 5 To 237/95.
- Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 8. srpna 1995 sp. zn. 1 To 379/95.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. března 1996, sp. zn. 2 Tzn 44/95.
- Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 23. prosince 1996, sp. zn. 7 To 754/96.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. června 1998, sp. zn. III. ÚS 18/98.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. října 2000, sp. zn. 3 To 884/2000.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. května 2002, sp. zn. II. ÚS 185/02.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. srpna 2002, sp. zn. 4 To 561/2002.
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. června 2003, sp. zn. 4 To 558/2003.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2013, sp. zn. 8 Tz 22/2013.

5 Odborné články

- JELÍNEK, J. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 5. ISSN 1210-6348.
- KRÁL, V. K nové právní úpravě vazebního řízení. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 11–12. ISSN 1210-6348.
- REPÍK, B. Některé otázky rozhodování o vazbě ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. *Bulletin advokacie*. 2003, č. 9. ISSN 1210-6348.
- VANTUCH, P. K nahrazení vazby zárukou společenské organizace. *Československá kriminalistika*, 1983, č. 1. ISSN 0862-1969.
- VICHEREK, R. Vazba a možnosti elektronické kontroly obviněného. *CPVP – Časopis pro právní vědu a praxi*, roč. XXVII, č. 1 (2019). ISSN 1210-9126.
- ZEMAN, P. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 5. ISSN 1213-5313.

6 Ostatní zdroje

- Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb.
- Důvodová zpráva k novele trestního řádu č. 150/2016 Sb.
- Důvodová zpráva k novele trestního řádu č. 150/2016 Sb.
- Důvodová zpráva k novele trestního řádu č. 41/2009 Sb.
- Důvodová zpráva k novele trestního řádu č. 459/2011 Sb.

Abstrakt – Možnosti nahrazení vazby

Diplomová práce pojednává o opatřeních, kterými lze nahradit vazbu. Jedná se o prostředky, jež jsou mírnější než vazba, která zasahuje do práv jednotlivce ze všech zajišťovacích institutů trestního práva procesního nejzávažnějším způsobem. Vazba musí být vždy náležitě odůvodněná a aplikována jen v nezbytných případech. Pokud jsou dány skutečnosti, které odůvodňují vzetí obviněného do vazby, tak v souladu s výjimečností tohoto institutu je nutné zkoumat, zda nemůže být nahrazena mírnějšími opatřeními, které mohou splnit její účel a přitom jsou pro obviněného menším zásahem do jeho základních práv. Cílem mé práce je tato opatření nahrazující vazbu představit. Práce je členěna do čtyř kapitol.

V první kapitole charakterizují institut vazby, její účel a důvody, kdy lze obviněného vzít do vazby. Jedná se o podklad pro další části této práce, jelikož nahrazení vazby je neodmyslitelně spjata s vazbou samotnou.

Ve druhé kapitole rozebírám postupný vývoj nahrazení vazby. Se zvyšováním standardu ochrany základních práv a svobod přibývala i opatření, kterými lze vazbu nahradit. Kapitola obsahuje vývoj od roku 1918 do současnosti. Historický kontext by měl pomoci s pochopením platné právní úpravy.

Třetí kapitola je stěžejní částí práce. Obsahuje obecnou úpravu možností nahrazení vazby a dále se podrobně soustředí na jednotlivá opatření. Těmito jednotlivými opatřeními jsou: záruka za další chování obviněného, písemný slib obviněného, dohled probačního úředníka, předběžná opatření a peněžitá záruka. Kapitola také obsahuje specifickou úpravu nahrazení vazby u mladistvých.

Čtvrtá kapitola se zabývá instituty, které lze uložit spolu s nahrazením vazby, a to zákazem vycestování do zahraničí a elektronickou kontrolou. Ty zefektivňují možnosti nahrazující vazbu a mohou dopomoci k většímu využívání samotných opatření.

Klíčová slova

Vazba, nahrazení vazby, trestní řízení

Abstract – Means of substitution of custody

This thesis deals with the topic of means of substitution of custody. These means are milder than a custody itself which out of all the securing institutes of criminal procedural law can interfere with the rights of the individual in a most severe way. Custody must always be duly substantiated and applied only when necessary. Even if the custody of the accused is fully justified by legal facts, it is still necessary, in accordance with the exceptional nature of this institute, to examine whether it cannot be replaced by more lenient measures that can fulfil its purpose and at the same time are less restrictive in terms of basic human rights. The aim of my work is to examine such means of substitution of custody. The work is divided into four chapters.

In the first chapter I characterize the institute of custody, its purpose and the reasons for which the accused can be taken into custody. This is the basis for other parts of this thesis, as the substitution of custody is linked to the custody itself inextricably.

In the second chapter I follow the gradual development of substitution of custody. With the gradual increase in the level of basic human rights and freedoms, means of substitution of custody have been added accordingly. The chapter contains these developments from 1918 to present. The historical context is presented to provide better understanding of the current legislation.

The third chapter is a key part of the thesis. It contains a general legislation of means of substitution of custody. It further focuses on detailed description of each of these measures. These means are as follows: a guarantee for the defendant's further conduct, a written promise by the accused, the supervision by a probation officer, interim measures and a bail. In addition to that, the particularities of substitution of custody of juveniles is also addressed in this chapter.

The fourth chapter focuses on some other institutes that can be imposed together with the means of substitution of custody, specifically a ban on traveling and electronic monitoring. These additional measures can increase the efficiency of the main means while also contributing to their broader application.

Keywords

Pre-trial custody, substitution of custody, criminal procedure